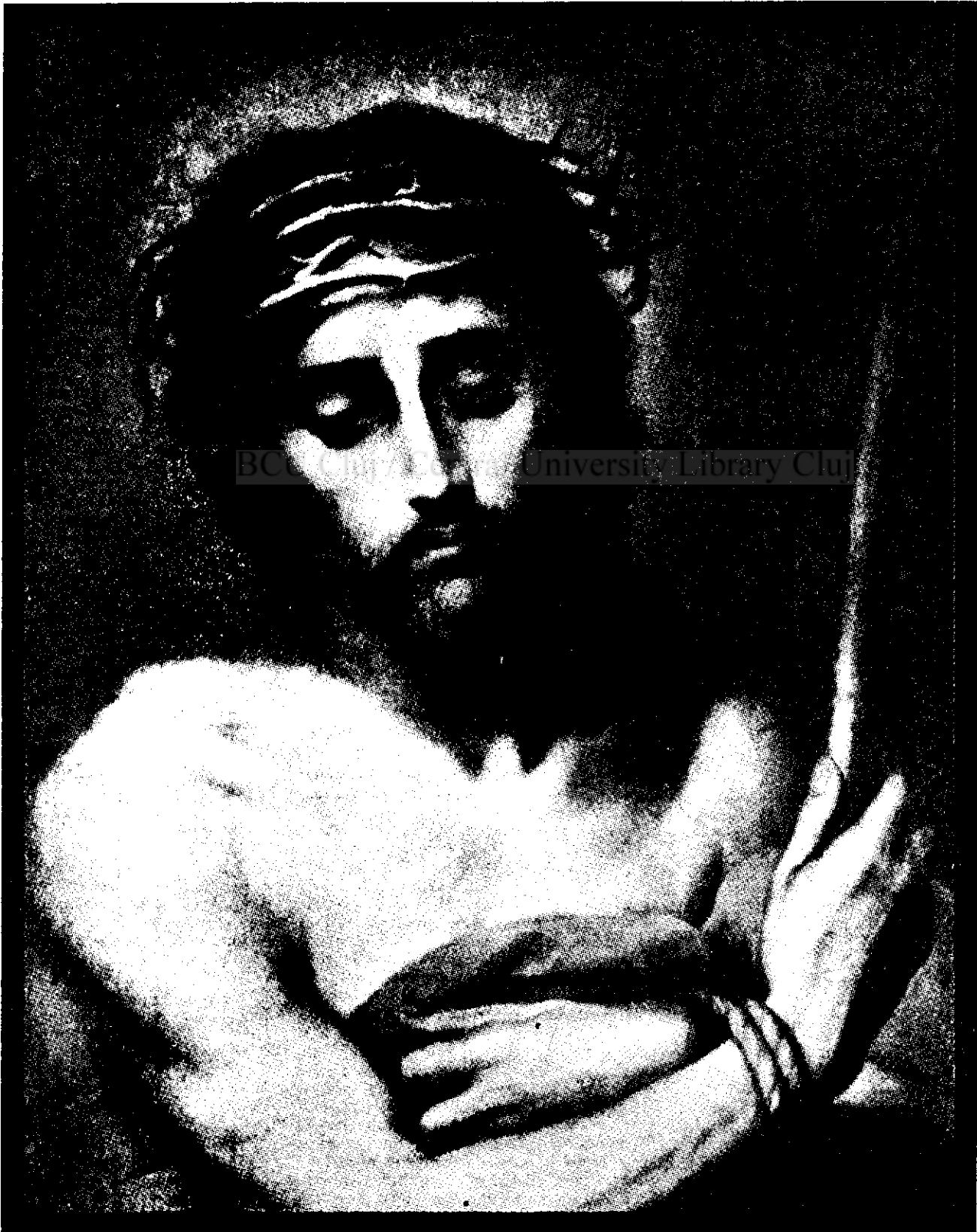

Universul Literar

Anul XLVI Nr. 17

20 Aprilie 1930

5 Lei

B. MURILLO: Ecce Homo

CHRISTOS A INVIAT!

de EM. ELEFTERESCU

CHRISTOS A INVIAT!

Acestea au fost cuvintele cu cari mironosițele, în ziua învierii Domnului, au predicat lumii că: „Mântuitorul neamului omenesc a înviat!”

Sunt aproape douăzeci de secole de atunci. Dela străbuni am moștenit și noi cuvintele mironosițelor și în tot anul dela Paște până la Înălțarea la cer a Domnului, ne salutăm unul pe altul cu cuvintele: „Christos a înviat”. Datină creștină strămoșască foarte bună, căci poporul român trebuie să mulțumească mai mult religiei și moravurilor sale că și-a păstrat individualitatea și limba.

La un popor a cărui biserică este națională, religia nu-i numai sanctuarul credinței dar și izvorul și apărătoarea culturii lui.

Dacă vom păstra cu sfințenie datinele noastre religioase, vom avea în viață un reazim temeinic.

Morala numai prin educație creștinească se poate însuși și păstra; de aceea dar trebuie ca educația să fie în legătură cu religia pentru că numai așa morală este statornică care se bazează pe virtutea sfinței Scripturi.

Să muncim dar în via Domnului să dăm copiilor noștri o educație în spiritul religiei naționale, să fim cinștiți și patrioți, cultivându-ne limba și literatura națională.

Să ne unim spre a răspândi lumina adevărului ca să străbată întunericul timpului și atunci luptându-ne prin învățătură și stăruință să fim mai luminați în concertul popoarelor civilizate.

Plini de mândrie și de bucurie sufletească vom răspunde în ziua învierii culturale și spirituale; tuturor fraților creștini: „Christos, a înviat!”.

Un document roman despre Mântuitorul Isus Christos

În biblioteca „Lazariștilor” din Roma s'a găsit nu de mult o scrisoare care, dacă va fi veritabilă, are un mare preț istoric. Este o epistolă pe care ar fi scris-o Publius Ventulus, guvernator din Iudeea, Cezarului, în care vorbea despre Mântuitorul Isus Christos.

Epistola este scrisă în limba latină, din timpul în care a predicat Isus Christos pentru prima dată înaintea poporului. Scrisoarea sună astfel:

„GUVERNATORUL DIN IUDEEA, PUBLIUS VENTULUS, CATRE CESARUL ROMAN.”

„Am înțeles, Cesare, că ai dori să știi despre bărbatul plin de virtute, cu numele de Isus Christos, pe care poporul îl ține de profet iar învățăceii lui zic, că el este fiul lui Dumnezeu, creatorul cerului și al pământului. În adevăr, Cesare, în fie care zi se aud despre acest bărbat lucruri minunate, în scurt zis: El înviază morții și vindecă bolnavii. Este de statură mijlocie, fața lui e plină de bunățate și trădează o demnitate înălțătoare, astfel că privind la el, te cuprinde fără să vrei simțiminte de teamă, dar și de iubire. Părul lui până la urechi are cu-

loarea nucilor mai coapte și de acolo până la umeri este de culoare deschisă, blondă, strălucitoare. Îl poartă după dămina Nazarinienilor, cu cărarea la mijloc. Fruntea netedă, fața fără încrețituri și pete. Barba de culoarea părului capului, creață dar nu prea lungă și împărțită în mijloc. Privirea este serioasă și are puterea razelor soarelui. Nimenea nu-i poate privi drept în ochi. Dacă muștră, inspiră frică, dar îndată ce a muștrat, plânge. Deși e strict dar este și amical și amabil. Se zice că, nimenea nu l-a văzut râzând niciodată, adesea ori însă plânge. Măinile și brațele sunt frumoase; toți află petrecerea cu el plăcută și interesantă. Rar îl vezi în public, dar dacă se prezintă udeva, se arată foarte modest. Are o ținută foarte frumoasă și măestoasă. Mama sa este cea mai frumoasă femeie în aceste părți.

„Dacă dorești să-l vezi, Cesare, precum mi-ai scris o dată, atunci mă înștiințează, și eu ți-l voi trimite îndată. De și n'a studiat nici o dată, cu toate acestea cunoaște toate științele. El umblă desculț și fără acoperământ pe cap. Mulți râd dacă îl văd din depărtare, dar îndată ce vin în apropierea lui, tremură și totdeauna îl admiră. Se zice că în aceste părți nu s'a văzut nici odată un asemenea bărbat. Jidovii afirmă, că n'au mai auzit de un învățământ ca cel primit dela el.

„Mulți zic că, el este Dumnezeu, alții că este amicul lui. Acești Jidovi răutăcioși îl supără în tot felul. Se zice că, el nici o dată nu este mulțumit și caută să îndestulească pe fiecare. În tot cazul stau gata Cezare, a împlini orice poruncă referitoare la el.

„Ierusalim, ziua a șaptea, luna a unu, sprezecea”.

Publius Ventulus.
Guvernator al Iudeii.

Două epistole ale lui Pilat către împăratul Tiberiu

INTAIA EPISTOLA

Pontie Pilat salută pe Claudiu!

S'a întâmplat în zilele trecute și chiar eu însumi am dovedit, că jidovii s'au pedepsit, cum și pe urmașii lor, prin o aspră condamnare. Fiindecă s'a promis părinților lor că Dumnezeu le va trimite din cer pe sfântul său care cu drept cuvânt se va numi regele lor, și că-l va trimite pe pământ prin o fecioară, și fiindcă Dumnezeu le va trimite în Iudeea pe când eu mă aflam guvernatorul ei, și am văzut că el a dat vederea la cei orbi, a curățit pe leproși, a vindecat paralizicii, a gonit demonii din cei ce-i aveau, ba a înviat chiar și morții, a poruncit vânturilor, a umblat cu picioarele pe d'asupra mării și a făcut și alte multe minuni, tot poporul jidovilor zicea că el era fiul lui Dumnezeu. Însă jidovii prinzând ură asupra lui, puseră mâna pe el, îl aduseră înaintea mea, părându-l eu o mulțime de părre mincinoase, încredințându-mă că el era un amăgitor și că luera în contra legei. Am crezut că păra lor era adevărată, și puind să-l lege, l-am dat în mâna lor spre a face ce vor voi ei cu dânsul. Ei l'au răstignit pe cru-

ce, și după aceea au pus strejeri ca să păzească mormântul. Dar pe când îl păzeau ostașii mei, el a înviat a treia zi din morți. Însă răutatea jidovilor, așa de multă să întărită, încât deteră bani strejarilor spre a-i îndupleca să zică că, ucenicii lui l-au furat corpul din mormânt. Dar cu toate că luasără bani, ostașii nu putură să tacă și să nu spuie ceiace s'a întâmplat: că ei ei mărturisiră că l-au văzut înviind, și că jidovii le-au dat bani. Drept aceea vana scris și eu despre această întâmplare, temându-mă ca nu cumva să vă facă alteineva vre-o arătare în alt fel descrisă: și nu trebuie să dați crezământ la minciunile jidovilor.

A DOUA EPISTOLA

Pilat salută pe Tiberie Cezar!

Vam declarat lămurit în cea din urmă scrisoare a mea, că prin complotul poporului, Isus Christos a suferit în cele din urmă o tortură foarte crudă, fără voia mea, și fără ca să fi putut cuteza a mă opune la aceasta. În nici un secol nu s'a văzut, nici se va vedea un om așa pios și așa sincer; dar tot ce este minunat în această înverșunare a poporului și această unire a tuturor cărturarilor și bătrânilor, este că profeții lor, cum și sibilele noastre au prezis răstignirea acestui tâlnăcitor al adevăratului și Semnele supranaturale ce s'au arătat, pe când el era pe cruce, și cari au inspirat frica de peira lumii, după zisa filozofilor. Ucenicii lui, în loc de a da de rușine pe învățătorul lor prin faptele și prin traiul lor, făcu din contra mult bine în numele lui. Dacă eu nu m'aș fi temut de răscoala poporului ce sta gata să izbuenească, poate că acest gentilon, ar fi trăit încă și până acum între noi. Însă îndemnat mai mult de credința Măriei-Voastre, decât de voința mea, nu m'am opus din toate puterile mele, spre a opri ca, sângele celui drept, curat de orice acuzațiune, să nu să dea și să nu se verse pentru sașul crudei răutăți a oamenilor.

Sănătate.

În patru din nonele lui Aprilie, adică întâiu.

Mormântul adevărat al lui Isus Christos

Sir Charles Wilson, maior în armata engleză a dovedit, că mormântul în care a fost îngropat Mântuitorul Isus, nu este acela unde se află acum Biserica Sfântului mormânt, ci afară din oraș, lângă Babel-Amud, dincolo de poarta Damascului, în apropiere de mormântul lui Iosif din Arimateia, nu departe de peștera lui Ieremia, într-o grădină la poalele unui deal în formă de căpățână de om, ceiace ar fi dealul Golgota, care în limba ebraică însemnează craniu sau căpățână.

Comitetul de cercetători din care face parte o mulțime de oameni învățați, între cari arhiepiscopul de Canterbury și episcopii din Ripon, Cashel, Salisburg și Durham, au cumpărat locul cu 256 de mii de franci.

Se lucrează pentru a-i se da o înfățișare la fel cu aceea ce o avea pe timpul răstignirii și îngropării Mântuitorului Isus.

C t i t o r i i

IOAN BUDAI-DELEANU

de GABRIEL DRAGAN

istoria literaturii române cum de altă dată în istoria literaturilor străine se învârtă câteodată fenomene literare izolate, prin specificul conținutului lor, prezintă caractere aparte, curioase și totuși rare.

Unul din aceste fenomene rare e Ioan Budai-Deleanu.

Un scriitor însă de puțină vreme se manifesta în vremea din care a isvorit, neintrând în domeniul cuvintelor în cunoașterea și posibilă apreciere și valorificare a opiniei contemporane, faptul literar pierzându-se și se transmite numai în timp, ca expresie de document istoric, nu cercetată și nepus în adevărata lui măsură decât după trecere de un veac și jumătate.

Un scriitor pe lângă acel nerv de creație, a căsătorit în el, i se cere necondiționat o înțelegere superioară, modelată prin cultură și diferențiere critică și capabilă să rezonanze interioare și de formulare a unor principii proprii de a fi, fără care nu poate produce opere personale distincte și durabile de valoare. Această calitate a existenței spirituale embrionare și a culturii infiltrată și asimilată în cele mai adânci fibre, devine în opera scriitorului coeficientul de direcție al tumultului de puteri creatoare, răsunând și dospite în eul său, provocate de intensitatea funcțiilor cerebrale.

Budai-Deleanu a fost înzestrat cu toate calitățile unui mare scriitor. Și-l putem judeca mai bine în măsura, în care putem să vedem mai de aproape structura locală a unor momente istorice, în care a viețuit, și formează ca scriitor între anii 1790—1812, adică la sfârșitul veacului al XVIII-lea și începutul celui următor, când o mișcare literară propriu zisă era inexistentă, atât în Moldova și Muntenia, cât și în Ar-

deal. Aici în acea vreme era în plină ascensiune curentul școlii ardeleni în frunte cu apostolii lui: Micu, Șincal și Maior, iar preocupările intelectualilor din masa mai largă erau absorbite în mare parte de probleme filologice și istorice, evident cu caracter național, și nu mai puteau exercita în viața publică vreunul gen literar.

Cel mai cunoscut în Muntenia dintre contemporanii lui Budai-Deleanu *Ienăchiță Văcărescu* și cei doi fii ai acestuia: *Alecu și Nicolae Văcărescu* se îndelețineau cu poezia, ei nu fură decât un produs de emulație, subordonați cauzelor din afară care ecoul cântecelor populare ori influența literaturii moderne grecești sau a unora dintre scriitorii romantici germani, deci se dovediră departe de independența artistică și talentul uriaș, cu care poetul ardelen credea o operă personală.

Cei mai toți tinerii ardeleni, care doreau să-și desăvârșească studiile superioare, Budai-Deleanu trecu de la Blaj la Viena, un centru de cultură înfloritoare. Avid de comori spirituale el își însuși aici cunoștințe enciclopedice. Pătrunse teologia, istoria, filosofia, filologia, lexicografia și savură mai vădit literatura cu franusele ei.

Namăi în zilele noastre din studiile și cercetările care s'au făcut asupra acestui scriitor s'a putut constata temeinicia culturii, pe care o posedă cu prisosință în atâtea domenii variate.

Budai-Deleanu a mai scris, pe lângă cele cunoscute în limba română, în limba latină: istorie și folologie, și în limba germană un tratat de etnografie, rămase nepublicate. Opera lui însă cu care înscenamă o valoare în literatura română e epopeea eroi-comică: *Tiganiada*.

Plecând de la modelul celor mai de seamă opere din literatura universală modernă ca: *Don Quichote* a lui Cervantes, *Or-*

lando Furioso a lui *Lodovico Ariosto*, *Gerusalemme Liberata* a lui *Torquato Tasso*, *La Secchia Rapita* a lui *Alessandro Tassoni*, *Gh'Animali Parlanti* a lui *Giambattista (Jean Baptiste) Casti*, *Pucelle d'Orléans* a lui *Voltaire*. Budai-Deleanu entuziasmat de căldura acestor lecturi, dorea să dea el însuși, în local „cântărilor de crăsmă” de până atunci, după propria mărturisire: „o poezie pe o treaptă mai sus și mai apropiată de poezia altor neamuri politice”.

Influențat de poemele italiene, el încheagă în forme poetice cea dintâi acțiune epică remarcabilă printr-o reală valoare estetică, în literatura noastră.

Budai-Deleanu, desigur, nu era străin nici de capodoperele genului din antichitate: *Iliada*, *Odiseea*, *Batracomiomachia*. Numai că acestea după câte s'au stabilit cu cercetările de până acum n'au lăsat vre-o înrăurire sezizantă în opera poetului ardelen.

Miezul *Tiganiadei* e povestea plină de peripeții a înarmării și pregătirii Tiganilor din Tara Românească de către Vlad Tepeș ca oaste de luptă împotriva Turcilor năvălitori în țară.

Acțiunea e simplă. Desfășurarea ei însă împletită cu întorsături de evenimente neașteptate o face interesantă.

Tiganiada a preocupat cea mai mare parte din activitatea poetului ardelen. De aceea această poemă a suferit prefaceri și modificări și a ajuns să se transmită în două versiuni: prima a apărut în volum în anul 1900 în Editura Librăriei Cîrce la Brașov sub titlul: „*Tiganiada sau Alexandria ai țigănească. O prea frumoasă povestire în 12 părți sau cântări și în or'o 5000 de stichuri, scrisă acum 100 de ani, de prea iscusitul Ioan Budai-Deleanu, ér acum din nou scosă și pe înțeles întocmită de V. O.*” (Oniț); a doua și cea definitivă a fost descoperită printre manuscrisele poetului aflate la Academia Română și publicată de d-l Gh. Cardaș: *Tiganiada, poemă eroi-comică în 12 cântări publicată în forma definițională din 1800—1812, cu introducerea, indice de nume și glosar, București, Editura Casei Școlilor 1925.*

Ne vom referi fără îndoială la ediția din urmă, fructul maturității lui Budai-Deleanu, care se deosebește de prima versiune prin suprimarea episodului lui *Bescherer Istoc* (cuprindea primele două cântări), prin coordonarea cât mai mai strânsă a acțiunii și prin șlefuirea formei până la o artă impecabilă.

În fondul lucrării Budai-Deleanu intervine în discuții savante enunțate idei cu tendințe de filosofie socială, unele din acestea fiind împrumutate din lectura epopeei italiene: *Animali Parlanti*, de *Giambattista Casti* (Const. Radu: *Influența italiană în Tiganiada* lui Ioan Budai-Deleanu), altele sunt ecouri din curentul enciclopedistilor francezi și din marile evenimente sociale dela 1789 din Franța. Acțiunea *Tiganiadei* însă îmbracă o at-

mormântul, se potrivește în toate cu spunea Evangheliei lui Ioan 19, 41—42. Deși a stat acoperit cu o pătură groasă de pământ și nimeni n'a făcut acolo nici o cercetare, ba nici după 1867 când a fost descoperit nu i s'a dat nici o atențiune. În vremea generalului Gordon a crezut că ar trebui să fie mormântul lui Isus. Când se la curățat l'au aflat plin de oase și până la tavan, numai la fundul cuștei se găsea un strat de pământ gros de doi metri. Cercetătorul arhiolog de Schik a dovedit că mormântul este în adevăr vechiu eвреolbit și numai în urmă l'au întrebat creștinii pentru a pune în groapă oasele de mult timp oasele morților desecate. Mormântul este înalt de 7 picioare și lat de 14½ și lat de 11.

În stâncă și pela mijloc îl descurcăm în două o gătuitoră. Intrarea se face în partea de apus, în cea de răsărit se deschide la pârte o deschizătură în formă de arc. Această deschizătură e o dovadă că mormântul este în adevăr cel

cântat. Evanghelistul Ioan istorisește în Cap. XX, vers 5-8: lucruri cari se pot pricepe numai ținând seama de această fereastră. Când Maria Magdalena aduse lui Simon Petru și celorlalți apostoli vestea că mormântul este gol, atunci Petru și Ioan au alergat la mormânt, iar Ioan a mers mai repede de cât Petru și a ajuns înainte la mormânt, s'a uitat în lăuntru și a văzut giulgiurile zăcând, dar n'a intrat.

Nici într-o groapă regulată și făcută ca de obicei nu s'ar fi putut vedea de afară locul unde se afla pus trupul; dar în această groapă se putea vedea lesne chiar dela intrare, și Petru a trebuit să intre chiar în groapă, ca să vadă că învelitoarea capului nu era lângă giulgiu, ci înfășurată la o parte.

Afară de groapă în peretele stâncii se vede o adâncătură; aceasta este locul de unde s'a tăiat piatra, pe care au rostogolit-o de au închis ușa mormântului.

EM. ELEFTERESCU

mosferă originală prin succesiunea situațiilor tragi-comice, prin expresia temperamentului specific al acestui popor rătăcitor: Țigani și prin culoarea satirică și umorul atât de firesc, cu care sunt zugrăviți eroii în înclinările lor, ceea ce dovedește din partea autorului cunoașterea deplină a amănuntelor psihologice și a vieții acestor nomazi.

Forma Țiganiadei, cu procedeele ei de compoziție este cea mai bună mărturie de marea putere de creație a istețului poet ardelean.

Iată câteva strofe la întâmplare din descrierea curții (palatului) din codrul fermecat la care nimerește unul din eroi:

„Acolo dar în cea curte aleasă
Prin osăbite tâmplări ciudate
Cei mai viteji voinici s'adunară
Uitându-și de sine și de toate
O desmierdată ducea viață
Fără de grijă, supărări și greață.

Inima ce le poștea de toate
Aveau ei în acea curte măiastră
Tot felii de beuturi și bucate
Vestmânturi cu porfirări și lastră:
Casele domestice împodobite
Șori ce poale ochi omenesți s'invite.

Tinere și frumoase argate
După gust: oacheze nieritoare
În ursișnic și nătase îmbrăcate
Frau voinicilor slujitoare
Ibournice și dragi sofioare
Fără pizmă, sfadă și muștrare.

Ici vedeai o părechie voioasă,
Dănuind la cântare d'alăută;
Iar colea pe divan de mătășă
Altă zăreai șezând; ce nu caută
La ceialalți numa între sine
Cântă a lui Amor patime line.

Icea răd și suguesc o parte
Colea sărutând să strâng în brață
Iar alți caută și mai departe
Și ca (și) când n'ar fi nime de față
Fără de nun mare fac nuntă
Ș'aduc lui Amor jărtvă necruntă”.

(Ediția Cardas, pp. 82—83).

În felul acesta, atunci când poezia noastră era departe de a ființa ca gen de expresie literară, când în cele trei principate române: Moldova, Ardeal și Muntenia nu exista un vocabular unitar în circulație curentă, care să permită explozia sentimentelor noastre de afirmare comună, Budai-Deleanu a creat o epopee, care și azi după 100 și mai bine de ani, poate fi citită cu aceeași plăcere și ușurință de Românii dela Nistru ori din Bucovina ca și de cei de pe Mureș ori din Muntenia!

E un produs de conștiință superioară.

Limba în care este scrisă Țiganiada, cuprinde termeni foarte colorați, expresivi și variați. E altoită pe unele locuri cu cuvinte străine, mai întâiu de origină italiană, apoi franceză.

În ce privește versificația acestei poeme, armonia versurilor și alegerea imaginilor, e încă o dovadă reștă de meritele alese, ce posedă poetul ardelean, care a făcut din materialul amorf de exprimare, o limbă poetică și „o alcătuire (povestire), ce nu este furată sau tâlmăcită de pe altă limbă, ci chiar izvoditură nouă și originală românească, deci bună sau rea cum este, aduce în limba noastră un product

nou”. (Din mărturisirea lui Budai-Deleanu în epistola închinătoare către Petru Maior).

Abia acum după o eclipsă de întineric seculară, steaua acestui scriitor crește într-un cerc luminos de raze. În strălucirea ei Budai-Deleanu se proiectează în orizontul îndepărtat al începuturilor noastre literare ca un stâlp de hotar, înalt și dominant al epiceii românești.

GABRIEL DRAGAN

NOTE BIO-BIBLIOGRAFICE

Născut în 1764 în Ardeal, Budai-Deleanu e feciorul unui preot român dintr'un sat din Hunedoara. Studiile secundare le-a făcut la Blaj. Trecu apoi pentru continua-

ȚIGANIADA

SÊU

ALEXANDRIA AÎ' ȚIGĂNESCĂ.

O PREA FRUMOSĂ POVESTIRE ÎN 12 PĂRȚI
SÊU CÂNTĂRI ȘI ÎN VR'O 5000 DE STICHUR.

SCRISĂ ACUM 100 DE ANI

DE PREA ÎSCUSITUL

IOAN BUDAI DELEANU,

ER ACUM DIN NOU SCOSĂ ȘI PE ÎNȚELES ÎNTOCMIT

V. O.

EDITURA
LIBRĂRIEI CIURCU BRAȘOV,
1900.

Prima tipăritură în volum a Țiganiadei

rea studiilor superioare la Viena în 1782, unde printre altele se ocupa și cu adunarea de material pentru un lexicon. Către 1800 Budai-Deleanu fu chemat ca magistrat în Galiția, la Liov, unde trăi până la sfârșitul vieții 1820.

SCRIERILE LUI BUDAI-DELEANU

1. *De unione trium nationum Transilvaniae commentatio* (în manuscris nepublicată încă).

2. *Fundamentu gramatices linguae romanicae* (nepublicată).

3. *Dascăl pentru temeliile nemșești* (nepublicată).

4. *Kurtzgefasse Bemerkungen uber Bukovina* (publicată de d-l Gh. Bogdan-Duică în traducere românească în „Gazeta Bucovinei” 1894).

5. *Țiganiada sau Tabăra Țigani* poemation eroi-comico-satiric, alcătuit în două spre-zece cântece de mîcă cîntărețu Leonachi Dianeu.

a) A apărut mai întâiu în *Buciumul manu* anul I-în Iași, publicată de Tudor Codrescu între 1875 și 1877.

b) În volum: *„Țiganiada seu Alexandria ai' fângănească”*. O prea frumoasă vestire în 12 părți seu cîntări și în 5000 de stichuri, scrisă acum 100 de ani de prea iscusitul Ioan Budai-Deleanu acum din nou scosă și pe înțeles întocmită de V. O. (Oniț) Editura Librăriei Ciurcu, Brașov, 1900.

c) A mai fost reproducă în revista *Munca* științifică și literară, Piatra-Neamț, 1904—1906.

d) În volum a mai fost publicată de G. Adamescu, în Biblioteca pentru toți, nr. 891. Editura Alcalay, București, fără an.

e) O descoperire a făcut însă dl. Gh. Cardas, care publică: *„Țiganiada”*, poem eroi-comică în 12 cînturi, în forma definitivă din 1800—1812, cu introducerea, în fine, de nume și glosar. Editura Casei Școlare, București 1925.

6. Un alt poem rămas dela Budai-Deleanu, necerminat a fost publicat tot de dl. Gh. Cardas, intitulat: *Cei trei Viteji*, în pografia „Convorbiri Literare”, București 1928.

REFERINȚE DESPRE BUDAI-DELEANU

Aron Densușianu: O Muză-Cenă, în volumul „Cercetări critice”, Școala Iași, 1887.

Moses Gaster: Geschichte der romanischen Literatur in Groeber's Grundriss der romanischen Philologie, Tübingen, Strassburg, 1896.

Ovid Densușianu: Curs de Literatură română. Buc. 1900. Ovid Densușianu: Literatura română modernă, vol. I. Albatros, București 1920.

Gh. Bogdan-Duică: Despre Țiganiada lui Budai-Deleanu rev. „Convorbiri Literare” 1901.

N. torga: Istoria Literaturii române secolul al XVIII-lea, Minerva, București 1901.

Mihail Dragomirescu: Literatura română (curs). București, 1919.

Mihail Dragomirescu: Foiletoane literare „Vitejii” 1924 nr. 4: 4781; 4793.

Const. Radu: Influența italiană în Țiganiada” lui Ioan Budai-Deleanu. Poet, 1925.

Gh. Cardas: Introducere la „Țiganiada”, ed. Casei Școlarelor, 1925.

Gh. Cardas: Introducere la „Cei trei Viteji”, 1928.

P O E Z I E

MÂNTUITORUL *)

Crucificat, sub cerul Palestinei,
Senin și fără strigăt de durere,
Simțea povara trupului ce piere
Eterizat în aurul luminii...

Și când i-au dat să bea oțet și fiere, —
Pe fruntea lui mai albă decât crinii,
Cunună de rubin sclipiră spinii
Nimbând dumnezeiasca lui putere...

Cumplit, durerea a întins paharul

Acestui Neam și i-a rănit simțirea;
Șirag de ani ei a urcat Calvarul...

Dar suferind, vrășmașe, prigonirea,
Bătut pe cruce, îndurând amarul
El și-a nălțat, prin jertfă, mântuirea!

MIRCEA DEM. RADULESCU

*) Din volumul de poezii : *Cântarea Eroilor*,
care va apărea.

OMUL ACESTA...

— FRAGMENT —

Omul acesta iubește
Ce n'am putea nicicând noi să iubim !..
Tăceți, să nu ne-audă că o știm
Că poate l-ar durea — și pământeste
Cu el, și noi păcatu 'nfăptuim.

Omul acesta tăcut,
Sângeră 'n adânc din răni deschise, —
Rănille iubirei lui — și i se
Pare înflorit de ne 'ntrecut
Sensul vieții — stragure de vise.

Iubirei lui nu caută cules
Și n'a aflat că-i limbă de năpârcă ;
El cade îngenunchi și-o duce 'ncărcă
Și află 'n asta marele 'nțeles
Ce 'mpodobește chiar și-a morții hârcă.

Ce vrei dacă 'nțelege a iubi
Așa cum poate nu 'nțelegem noi ?!..
Cum să 'nțelegem cei de suflet goi
Ca să iubim pe cel ce ne-ar lovi —
Noi : grunjuri de noroi !

G. TALAZ

S A B A T...

Întârziat ajuns, la poarta vieții bat
Și 'n clipa sfântă ascult solemn un cânt.
Se roagă omenirea, e ziua de Sabat,
Smerit îmi plec genunchiul la pământ,

Și valurile nesfârșitelor dureri,
Străbat întreg cuprinsul pân'la cer,
Și ceiace odată mi s'au părut plăceri
Acum ne umălesc când sufletele pier.

Purtăm aceeași cruce, pe umeri, fiecare
Și ultima chemare : Golgota să ajungem.
De 'ntârziem o clipă e o tristă întunecare
Ori ce popas în viață în inimă îl frângem —

Dar iată ceasul grelei și tristei încețării,
Se apropie... o clipă... Ne desbrăcăm de haină,..
Și chinuși de sete... și atâtea remușcări,
Gustăm cu toți, cu frică, din Cîna cea de taină.

ALEXANDRU BIBESCU

S U B L U N Ă

Te pare luna, ce lunecă ușor,
În ocean de mouri : ce sumbru călător,
Partă peste lume ? O ! luntre de mister,
Când ascuns, te 'mpinge, între pământ și cer ?

Te porți morocul ? Ascunzi vre un vis frumos ?
Când treci, semină, ne 'nflorăm de jos ?
Căma ta, de strajă, stă dragostea nebună
Că nălucire ? ..Răspunde, albă lună !

Când gânduri ucigașe prin suflete se cern,
La miez de noapte, lună, pari gură de infern ;
Iar când fecioara blândă, cu'n zâmbet te arată,
Tu, pari o diademă pe fruntea-i lumănată !

O ! luntre sclipitoare de poți să te cobori,
O clipă, părăsește, oceanul tău de nori !
Azi, palida nădejde, din sufletu-mi, o sfârm,
Și-aștept să sbor cu tine, prin noaptea fără țarm.

ARTUR ENAȘESCU

GÂNDUL

de LUCREȚIA PETRESCU

laacu Radian intră în birou și se lasă să cadă pe un scaun, respirând adânc, ca după un urcuș greu. Cu gândul pierit își face mașinal de lucru, așezând hârtiile, călimbura și tocul umed de cerneală. Dar ochii lui, luncând pe rețetele scrise cu slove mari și neînțelese, îi aduc odată în minte întreaga scenă abia terminată.

Revede privirile convențional compătimitoare ale doctorilor, sentința dureroasă, gestul lui timid, cu care le-a plătit la sfârșit la fiecare. Un gest furiosat, care se ascunde. De ce întinzi oare cu atâta sfială banii ce-i dai unui doctor?

În curte uruiau roțile celor trei mașini, care pleacă cu cele trei autorități medicale taie firul gândului lui și-l face să-și arunce ochii pe fereastră.

Privirea îi se agață acum la comă și învidioasă pe locul celor trei mașini. Clătănând din cap gândește atâta de expresiv că-și poți bine simți mormurul gândului:
— „Erumoase mașini! Mai ales cea de pe urmă! Aceia albastră. E un Renault probabil. Celelalte parecă ar fi Forduri. Sau dus!

„Ei fericiți oameni și doctorii ăștia! Eu economisesc câte odată și banul de tramvai. Ce ușor câștigă unii!.. Iacă au venit, au stat zece minute, au pus câteva întrebări și au pipăit un trup istovit de boală, s'au spălat pe mâini spunând că e prea târziu și nu mai e nimic de făcut și au plecat câte și trei luând din mână mea fiecare câte cinci sute de lei. O mie cinci sute de lei!”

„Doamne, ce de parale se duc în vânt dela o vreme pe doctori și farmacie!”

„Căci din moment, ce mi-au spus, că nu mai e nici o nădejde...”

„Ei nu. Nu poți lăsa femeia să piară așa necăutată. E doar nevasta lui. Ar însemna să n'ai suflat. să fii un!”... Și Radian scoate un oftat, ce nu se mai sfârșește: „Doamne, câte necazuri mai vin pe capul omului!”

„Și rețetele astea oare cât au să mai coste?”

„Să vedem ce bani mai am în buzunar. Banii luați pe bietul ceas de aur, ceasul bătrânesc rămas dela tata.”

„Săracul bătrân! Și-a vândut pământul ca să mă țină prin școli, să ajung om mare. Iacă unde am ajuns. Ce bune ar fi acum cele cincizeci de pogoane ale tatei!”

„Da cine a știut?”

„Doctoriile astea sunt pentru injecții. Nu cred să fie așa de scumpe. Astelalte sunt întăritoare.”

„Fortifiante — cum au zis mneelor. Oare să fac amândouă rețetele astăzi? Dacă as lăsa una s'o fac peste câteva zile la luarea lefei? Să nu rămân de tot fără un ban în casă...”

„Și Radu mi-a cerut azi bani pentru o carte. Copiii ce vor ei să știe? La drept vorbind are dreptate băiatul. N'are pe ce invita. Dar și eu, cum să mă mai împart? Că nu se mai isprăvesc necazurile dela o vreme.”

„Vorbeau de doctorii și de izolare, de trimis la un sanatoriu... Ce ușor le e dumneelor să spuie! Parcă nu recunosc si eu că e primejdios pentru copii. Și pentru mine chiar. Așa ușor se poate lua bo-

la asta. Dar și eu ce pot? Ce să fac întâi? Sigur că ar fi de preferat, să o trimit la un sanatoriu. Te poți înțelege cu copiii? Le-am spus destul — și Micuța, cănl o cauți e lângă mă-sa, pe patul ei, pe perna ei. O înbește mititica, ce-i pot zice? Și-i slăbuță și ea — crește. Radu s'a tras și el la față. Trebuia să-i trimet undeva la aer vara asta. Dar am putut cu atâta cheltuială?

„Și la urmă toate au fost degeaba, că iacă mi au spus doctorii acuma... Și era femeie voinică, s'o doboare așa repede! Când o fi răcit?”

„Ei dar iarna trecută pe gerurile alea năpraznice, cine îmi umblă fără haină?”

„Că-i jerpelită, demodată... Iacă-tă mândria!”

„Ba nu. Avea și ea dreptate. Om ești. Nici mic nu-mi plăcea s'o văd cu haina aceea. Cinci ani o purtase. Nici nu mai avea culoare. Te întâlnești cu un prieten și-ți vine greu. Dar ce puteam? Li luasem Micuței haină. Într'o iarnă la amândouă?... De unde?... Or cum dacă aș fi știut?”

„O fi târziu? Să mă duc la birou, că domnul șef ce vrea să știe de necazurile oamenilor? În drum las și rețeta la farmacie. O fac numai pe asta mai scurtă. Poate că costă mai efțin.”

Și Radian se ridică cu un oftat.

O femeie mărunțică intră cu niște pachetele în mâini:

— „N'ai plecat nene Iancule? Ce bine că n'ai plecat încă!”

Are glasul miuit și ochii spălăciți ai femeilor, care au plâns — nu de mult — Acum însă pălărioara mică pusă cam pe o parte, părul adus până la mijlocul o brazului și stralul de pudră așezat proaspăt acopăr și ascunde cât pot urmele durerii și a lacrimilor de adineauri.

— „Nene Iancule, cu mă duc pe acasă, să văd ce mai este, că am lăsat și eu copii așa în voia Domnului. Că ce nălejde am în Marita?... Dar mai pe seară viu iar. Și de un lucru vreau să-ți vorbesc. Știi că soră-mea a auzit vorbele doctorilor, că n'afi închis ușa bine. A auzit or a înțeles numai. Nu știu — dar în sfârșit, când am intrat la dânsa am găsit-o plângând și mi-a spus că e pierdută. Abia am liniștit-o”

„Și nene — aci glasul îi e înecat și bărbia îi tremura, mi-a zis, că atunci dacă nu scapă, de ce să se mai chinue zadarnic — cine știe câtă vreme. A zis, că atunci mai bine se omoară.”

O batistă mică cu horboțică e dusă repede la ochi. Când femeia lasă apoi mâna în jos, pudra s'a șters și se văd bine pe obraz urmele lacrimilor vechi și a acelor proaspete de acuma.

Dar pe Radian nu-l poate nimica înspăimânta. Abia tresare și rostește pentru a treia oară: „Doamne câte necazuri mai vin pe capul omului!”

Cumnata sa îi întinde pachetele ce avea în mână.

— „Uite nene, am luat din sertarul noptierei seringa, sticluta cu morfină, pastilele de sublimat...”

Incepe-le, ascunde-le dumneata pe unde va. Să nu fie la îndemâna ei. Că mai știu eu? Poate că n'a zis numai așa, poate e în stare s'o facă.”

Și Radian ia mașinal pachetele: „Si-

gur, că e în stare. N'a mai încercat și dată?”

— „Cum nene Iancule! Când? Cercat să se?... Eu n'am știut nimic”

— „Apoi e poveste veche. „Eram luată. Adică nu. Aveam. Pe Radu pe nu-l aveam. Nu-l aveam, că s'a născut toamnă și asta s'a întâmplat prin sfârșit ce stau să desgroz morții? Că scurtez... Găsește într'o zi nevastă-mine o scrisoare”

— „Vai nene Iancule! Cum se po Dumneata?!”

— „Stăi soro, n'o lua așa. În fost era cine știe ce, un capriciu, ca și așa. Ei, ce crezi, ce ușor a fost ca să ving, ca s'o împac? Ce plâns Dom Și nu s'a dus întins la sertar și a lă volverul?”

— „Cum nene, revolverul?!”

— „Da revolverul meu de cam. Ce am luptat până i l'am smuls. Pe s'a potolit. S'a îmbolnăvit Anicuța de jar și și-a uitat de scrisoare. Apoi avut pe Radu, apoi am pierdut pe la. Că multe necazuri mai dai Dumnezului!

— „Și revolverul nene?”

— „Revolverul e aci în sertar. De încuiat întotdeauna. Nu că mi-ar mai scrisori... Nu'mi mai scrie nimeni. Și mie nu'mi mai arde. Dar așa din că și am pus la sertar încă de atunci o scă scumpă englezescă. Am chelt sumă de parale Uite-o!”

— „Doamne nene, și eu să nu știu mic!”

— „La ce să mai știe și alții? En nant. Cum era să spunem?... Dă-mi curile alea. Să le pun tot aci, iacă în loc cu revolverul și să iau cheia cu...”

— „Așa nene, bine făcusi. Mi-ai grijă. Mă duc acum și eu acasă, cu grija Maritei... Și știi, că lui Mitică place să mănânce orice. Pe seară pe am să mai viu. Bonjur nene și ai gri...”

— „Ei na, mai e nevoie să-mi spun Radian rămas singur întoarcere de ori în broască cheia prinsă de lanțul sului vândut. Oftează adânc și-și îndurerat nasul. Bărbații nu au las ca femeile, dar asta nu însemnează sufăr mai puțin. Iarăși îl cuprinde copleşte gândul.

— „A auzit tot și vrea mai bine omoare! Săraca, săraca de ea. Să e că e în stare. N'a mai încercat și...”

„La drept vorbind are dreptate. Lă să se chinuiească atât? Știe acum că te-s de prisos.”

„Dar or cum tu singur?... Nu, nu, un bărbat n'ar putea-o face, dar o te slabă și fricoasă? Ei aș, fricoasă? Meile de multe ori îi mai dârze.”

— „Săraca! Să se gândească ea la... bue să fii eu grijă. Să încui bine toate că... de una... În sfârșit și eu e aș fi în locul ei... La ce să mă chin atâta de geaba frate? Mai bine odă pac! și gata.”

Si poate da boala și celor din jur. De căteori tușesc parcă mi-e frică. Aș putea s'o internez la un sanatoriu, nu ia și copiii. Doamne ferește. Am de șaptesprezece ani. E subțirică, pe Și cum ține la măsă! Nu o pot de să nu stea atâta pe lângă pat. Și a

EPILOGUL RĂSTIGNIRII

de SARMANUL KLOPȘTOCK

Piatra a fost pecețuită potrivit ritului vremurilor și suveranii sufletelor, aceluși vremuri, au așezat în jurul ei, torțe centurioni și lănci.

Fanfaronada străjuirii însă nu a purtat prea multă vreme vanitatea stindardelor a tot stăpânitoare pe atunci, căci, în cea de a treia noapte dela sărbătorirea liberării IUDEEI de „jugul” propovăduitorului în pustiu, la cea dintâi vestire a cocoșului, sigiliul divinului mormânt a fost smuls la porunca cerului și pe gherlanda de briliante a luceafărului dimineții, Dumnezeu pământului a înviat!

Mărturie eternă pentru eterna pomenire a sublimului miracol, popoarele și-au făcut cruce — semnul crucii a fost eternizat într-o... cruce și, la răspântia ei, stăpânirea creștină dela secol la secol, a așezat deapauruci, pe cel ce a pățimit, a murit, s'a îngropat și a înviat apoi, a treia zi după scripturi.

Si astăzi se mai păstrează în altare simbolul sfintei mărturii!

feresc, pe cât poți, dar oricum — mi-e greu. Se observă. Ce să fac? Trebuie doar să trăiesc — am copiii de crescut. Și ce rău dorm pe canapeaua asta din birou! E seurtă de tot. Trebuie să-mi ghemuiesc picioarele! Dimineața mi-s țepene. Nu, eu mai merge. Trebuie să mă interesez de un sanatoriu mai eștin”.

„Și cu ce parale?”

„Să vând viișoara bătrânească? Tot nu-mi aduce mai nimica. O vând lui Popescu. Că mi-a zis în vre-o două rânduri. Dar cu cât vrea el s'o cumpere! Ei, așa's oamenii. Tu ești strâns de gât și el caută chillipiruri.

„Și Anicuța, ea mâine e fată de măritat. Ce-i dai tu de zestre? Nu că-i vre-o pricopseală via, dar oricum mai arunci și tu praf în ochii generelui. Ca și mie, soțeru, la însurătoare...”

„O fi târziu? Rău e doamne fără ceas! Trebuie să-mi iau unul, măcar cât de eștin. Am văzut pe Carol — la Grimberg la amanete... Și acum să mă duc la birou, cel puțin așa de formă. Să nu mă pomenesc și amendat. Atâta mi-ar mai lipsi! Că ce vor ei să știe?”

„Și rețetele? Oare pe care din două să fac?”

Radian se ridică de pe scaun, dar lanțul prins de vestă și de cheia sertarului îl reține, îl oprește. Vrea să scoată cheia și cheia parcă se opune.

— „Na, dar ce mai vrei și tu?”

Rămâne pironit locului și cu mâna pe cheac.

Dar credința a dispărut!!!

Și semnul care a zămislit-o pentru pomenire veșnică, abea dacă se mai ivește, ararcori, în dreptul inimei vreunei bătrâne, purtând în sufleii, în gând și în cuget, melancolia minunii de atunci!

O mai cer muribunzii cu sufletul la gură, în speranța oarbă a unei tămăduiri spontane: — ocașii pocăiți, în drumul spre eșafod, și preoții beneficiari ai căldurii zăntăilor celor 12 luni de peste an!

Încolo, pare-se că d'asurda s'ar fi săvârșit crucificarea celui, osândit pentru credință, dreptate și adevăr!

Dela întemeierea însă a justiției legislative, spre deosebire de aceea spirituală și care a motivat rațiunea crucii, crucea a mai fost zărită și prin sălile de judecată între oameni.

Stăpânirea a așezat-o în fața dregătorilor pământesti și împriecinării au venit SA JURE în fața lor și a ei, sancționând

— „Va să zică nu mai e nici o nădejde? Și cât poate să mai dureze? O lună două... Hai să zic trei. Trei luni. O sută de zile de suferință pentru ea și pentru...”

„Și ce de cheltuială! Sanatorii și câte și câte! Nu se mai poate în casă cu copiii. Și eu încă trebuie să mă îngrijesc. Ce s'ar face copiii și fără mine?...”

„Și ce rău dorm pe canapeaua asta! Mă scol țepăn dimineața.

„În trei luni se duce biata viișoară. Fără nici un folos.

„În definitiv are dreptate femeia. De ce atâta chin zadarnic? Și eu aș face tot ca ea. Da, firește. Pentru ce? Dacă sfârșitul e tot acela, atunci ce mi-e azi, ce mi-e mâine?”

„Nu, nu. Aiurez. Nu se poate. Mă duc la birou. Să es din casă, că am niște gânduri!... Parcă mi-e rușine, de ce am gândit”

Nu poate însă să se scoale. Lanțul cheii tot îl mai reține de sertarul unde a pus pastilele de sublimat, unde în fund e revolverul...

Și atunci — încet, binișor, — încât scârțâitul să nu-i destoepte conștiința cu greu adormită — învârtește cheia înduretat de două ori, se convinge că a descuiat și cu mișcări grăbite, furiașe pune cheia în buzunar și-și ia pălăria să plece.

La ușă se oprește o clipă: „Oare mai e nevoie să mai fac rețetele?”

astfel veracitatea doctrinei spuselor lor, cu... veracitatea doctrinei spuselor celui răstignit pentru ei!

Și pe același simbol au continuat și vor continua la infinit să jure, mai departe, martori, părâți, experți, demnitari și tot felul de împricinați, repetând stereotip lecția unei credinți de circumstanță:

— „JUR PE SFANTA CRUCE DE A SPUNE ADEVARUL, TOT ADEVARUL SI NIMIC ALT DECAT ADEVARUL”!

— „ASA SA-MI AJUTE DUMNEZEU”!

Dar nici unul dintre cei jurați într-astfel, nu a spus tot adevărul, lucrând în contra crezului consfințit prin jurământ, deoarece, una este conștiința celui celui jurat și alta este angajamentul luat în fața Justiției de pe pământ, și în asistența celui răstignit pentru adevăr, pentru tot adevărul și pentru nimic alt decât pentru adevăr — și Justiția și Krist fiind în... „NEPUTINȚA” de a controla femeinicia mărturisitorilor aceluiași cu jurat!

O formula însă mult mai solemnă de jurământ, a fost găsită, într-o vreme, în cutia mesei unui angajat public, sinucis fără nici o urmă de lămurire:

— „JUR DE A FI CREDINCIOS REGELUI, DE A OBSERVA CU SFINȚENIE CONSTITUȚIA ȘI LEGILE ȚĂRII ȘI DE A-MI INDEPLINI CU ONOARE, CONȘTIINȚA ȘI NEPARTINIRE ATRIBUȚIUNII CE IMI SUNT ÎNCREDINȚATE!”

— „ASA SA-MI AJUTE DUMNEZEU”!

Târziu, mult târziu după înormantare, următorii descoperiră pricina omorului: „*Falsul în acte publice*”!

Jurământul nu folosise la nimic!!!

LUCREȚIA PETRESCU

I N V I E R E A

de GOTTFRIED KELLER

Petre Wenzel se răzîmase de balustrada podului sub care curgea zgomotos un râu și privea la singuratecul cum de apă primăvăratec. Untișorii înfloriseră împrejur. Nici o adiere nu sufla. Cerul era albastru senin și o liniște deplină domnea peste tot.

Doar susfețele celor doi, omul și râul, se frământau urmărindu-se unul pe altul ca spre a se înfrăți pentru totdeauna.

Petre sta de câțva timp acolo, gândind dacă n'ar fi bine să se arunce în apă.

Dar ridicând ochii și aruncând privirea departe spre pădure își zise:

„Odată tot trebuie să mă duc acasă... și chiar acum ar fi cel mai potrivit timp... desigur că ei trebuie să umbre după bani!”

Cu acest gând plecă el de acolo și râul răsă în urma lui... și răsă și cerul de deasupra-i... prietenos, nu însă batjocoritor.

După câteva sute de pași, intră în pădure, se opri din non și se răzîmă de un copac. Drumul îl obosise. Doui ani stătuse între ziduri — de doui ani nu văzuse pădurea, nu respirase aer curat, nu miroșise parfumul florilor.

Numai păsări văzuse uneori pierzându-se în zări albastre deasupra curții închisorii... Atunci... era foarte îndurerat... atunci îl prindea dorul de casă, ar fi vrut să strige, să plângă zgomotos pentru a obține îndurare, numai să fie liber, să meargă încotro zhoară păsările spre satul, spre casa lui.

Doui ani! Doui ani să fie închis... două ani să nu aibă nici o știre despre ei lui nefiindu-i permis să comunice cu nimeni. Doui ani de temniță înseamnă un chin de moarte. Cât de grele sunt zilele de Crăciun, anul nou ori Paște când preotul temniței ține predică fără să fie ascultat de cineva, fiindcă gându-l fiecăruia este la vatra lui și știe bine că nu va afla nimic din gura predicatorului. Și dacă vreun deșinut pierde șirul calendarului și-și aduce aminte de vre-o dată, atunci e ziua tatălui, mamei, soției, ori ziua de naștere a copiilor. Totul e chinuitor de greu — dar cele mai grele zile sunt acelea în cari condamnatul intră ori iese din închisoare.

Petre Wenzel duse mâna la frunte. Parfumul pădurii îl îmbăta. Altădată era toată ziua în pădure... până în ziua în care a doborât pe paznic.

Paznicul! Să fi avut cap de fier și tot trebuia să cadă sub lovitura lui. Dar el a supraviețuit: el trăește și se află încă în închisoare.

Ce a spus astăzi Directorul Inchișorii?
— „Petre Wenzel, paznicul victima ta, e în adevăr un ticălos care a înșelat buna credință a stăpânului și mai multor oameni. Dar, Wenzel, cine e în drept să ridice brațul împotriva aproapelui său.

Viata omului e un lucru sacru, și trebuie respectată. Ultimul an de pedeapsă îți s'a dăruit... ești grațiat. Fii demn de această grațiere, fă-te om de treabă și nu mai bea rachiu!”

Rachiu. El nu știa cum băuse. Uitase, după cum uitase și cum a ajuns acolo în pădure.

Numai dacă nu ar trebui să meargă acasă.

Altă dată atât de mult dorise și acum când putea să se ducă se temea.

Vă trebui să apară din nou înaintea tribunalului, dar înaintea tribunalului a lor

săi cari cutremurați cu ochii cercetători îl vor privi:

— „Ce-ai făcut?”

Și întregul sat se va așeza la judecată: de o sută de ori va reîncepe acuzarea și vina lui va fi povestită, mărită purtată din gură în gură, fără să se găsească pentru el un apărător

Dece se mai temea el?

„Grațiat!”

Răse atât de tare că întreaga pădure răsună. Înapoarea acasă e bine venită, dar nu trebuie să aibă ambiție când merge acasă ca în iad.

Și totuși trebuie să meargă. Trebuie să vadă ce este pe acasă. Timp de doui ani nu primise nicio știre. Poate căsuța fusese vândută și ai lui plecați în lume.

Femecea lui îl uitase de sigur. Eu un lucru atât de ușor.

Ioana! Ce fată drăguță era ea și ce simpatie strengar era el odată. Odată când ea soldat venise el în permisie acasă. Dar atunci!... Rachiu, blestematul rachiu! Nu era de mirat dacă ei nu mai doreau pe bețivul care îi bătuse.

Dar el îi dorise și iubirea veche aproape stinsă, reînviase și se aprinse în el ca atunci când amândoi erau încă tineri.

Mai ales dorise mult să-și vadă copilul pe micuța lui Ana, favorita lui, pe care nicidecum nu o bătuse: numai ea nu se temea de el. Acum trebuie să aibă șase ani și să meargă la școală.

Are să se bucure ea!... o da! Ei nici odată nu-i făcuse vre-un rău, are să se bucure când tătuțul ei se întoarce acasă.

Băiatul firește că nu: pe el îl bătuse mereu. Acela trebuie să fie acum de 10 ani.

Dar pe al treilea copil! Cum îl cheamă oare?

În mersu-i grăbit cu astfel de gânduri, ajunsese aproape de casa lui și se opri.

Era în după amiaza zilei de Sâmbăta Paștelui. Soarele de April scâldea casa cu razele-i argintii și săruta zambilele și narcisele din grădină. Căsuța lui era singuratică și liniștită ca un vis de primăvară.

Petre Wenzel nu se mișcă. Se sprijini bine în baston și două lacrimi îi brăzdă fața.

Acolo... acolo era casa lui.

Ca un hoț se strecură tot mai aproape întră pe porțița grădinei și privi înăuntru prin fereastră. Suspina adânc... Familia lui locuia încă acolo. Vechea lui mobilă era înăuntru și Konrad se juca cu o fetiță. Aceasta era desigur noul copil.

Așteptă câțva timp liniștit, apoi merse spre odăc stăpânindu-și simțurile ca să pară liniștit.

— „Bună ziua!” — zise el încet dar emoționat când intră — „Acasă e mama?”

— „Nu e la biserică, la Inviere. Ce dorești d-ta?”

Băiatul nu-l recunoscu. Doui ani sunt destul de lung timp și înainte vreme Petre avea un păr frumos și barba îngrijită.

— „Ce dorești d-ta?” — repetă băiatul observând neliniștea crecândă pe fața lui mai palidă a străinului.

— „Eu... aș dori numai să știu cum trăiți voi și dacă aveți cecece vă trebuie în casă?”

— „Cum să trăim? Bine!”

— „Dar voi nu aveți tată?”

Băiatul plecă ochii posomorât, în jos.

— „Noi nu avem nevoie de tată. — Nici n'ai dori să se întoarcă?” Băiatul dădu puternic din cap:

— „Ne merge mai bine așa, fiindcă nu mai are cine să bea tot cecece câștigă mama nici cine să ne mai bată! E mai bine fără el!”

Străinul se răzîmă de dulap și privind atent pe băiat, îngână?

— „Dar sora ta Anicuța trebuie să-l de-rească mult! Unde este ea?”

În acel moment copilul începu să plângă.

— „Fii cuminte Anicuța, fii cuminte, nu-i așa că nici tu nu dorești pe tata? Tu nici nu-l eunoști!”

Petre Wenzel făcu ochii mari. Aceasta... aceasta nu e Anicuța — Ea trebuie să fie mult mai mare.

— Nu, e alta — a murit cu puțin timp înainte de a se naște asta și deaceia i-a dat acelaș nume!”

— „Moartă? Anicuța moartă? Scumpă și iubita mea Anicuța, moartă? O Doamne, Dumnezeu!”

Și străinul izbucni în plâns. Copilul dădu un țipăt și privi înspăimântat la străinul care plângea. Îl recuștea și totuși mi-veneă să creadă.

— „Dumnezeu!... Dumnezeu... ești tată? Mi-e frică de d-ta. Ajutor mamă, ajutor!”

— „Konrad! fii liniștit! Nu mai striga după ajutor. Eu nu vă fac nimic. Plec din nou. Uite-te la mine, am deja mâna pe clantă. Încetează de a mai striga. Am vrut numai să vă văd!”

Băiatul se potoli, dar se alipi cu sursoara de zid mângâiindu-o.

— „Konrad, dece... din ce cauză a murit Anicuța?”

— „De anghină difterică. Toamai când d-ta... tată plecaseși de 14 zile, iar după patru săptămâni a venit pe lume noul copil. Și aceasta se cheamă tot Anicuța!”

— „Ați avut întotdeauna mâncare din destul?”

— „O da destul. Și e mai bine ca înainte!”

Băiatul nu ocoli nimic din purul adevăr.

— „Nu vrei să rămân aici Konrad?” Acesta privindu-l speriat, dădu din cap:

— „Nu, mi-e frică de d-ta!”

— „Și... ce spune mama?”

— „Nu știu... ea nu a vorbit aproape nimic despre aceasta. Îi merge bine așa!”

— „Atunci plecă iarăși... Ține punga asta... ascunde-o în scrin... în ea sunt bani... dă-o mamei... are să cumpere ce-va pentru voi... și spune, că plecând o salut. — Anicuța dă-mi mânuța ta!”

Fricos copilul, puse mânuța ei în mâna dreaptă a lui. Acesta se plecă spre el mângâindu-l și sărutându-i părul blond. Apoi duse mâna la ochi și eși din odăc.

Afară la jumătatea drumului spre pădure poposi. Din sat, din chiar casa lui izgonit, lovit, condamnat prin gura propriului său copil, și el nu se putea apăra fiindcă băiatul avea dreptate.

Încotro acum, încotro? Oh! De ar fi închis în camera străimă cu zăbrele... ar fi mai bine de cât aci în pădurca liberă de lângă vatra lui.

Îos în adânc râul cânta un cântec trist. Ascultă cu ochi stranii și arzători.

Și atunci îi veni în auz un alt cântec.

BOBUL DE GRÂU

de LEON TOLSTOI

Niște copii din sat găsiră, odată, într-o zi, ceva, mare cât un ou de găină și care semăna unui bob de grâu, având o scobitură la mijloc.

Un călător, care trecea prin sat, zări obiectul, îl cumpără, dând câteva copeici și îl luă cu el în oraș. Il vându țarului, foarte scump, ca un lucru rar.

Țarul adună pe toți înțelepții împărăției sale și le ordonă să afle ce ar putea să fie acest obiect: un bob de grâu sau un ou.

Înțelepții gândiră mult de tot, însă nu putură da nici un răspuns.

Acest obiect minunat era pus pe peretele unei ferestre dela palatul țarului. Într-o zi, o găină veni să-l ciupească, îi făcu o gaură, și atunci, toată lumea putu să recunoască că era un bob de grâu.

Înțelepții veniră și ei să declare țarului că era un grâu de secară.

Mare fu mirarea țarului. El dădu din nou, ordin învățaților să cerceteze unde și când, acest grâu a putut să fie cultivat.

Învățații gândiră adânc, consultară cărțile, însă nu găsiră nici un răspuns.

— În cărțile noastre, spuseră ei țarului, nu-i nimic despre acest grâu... Dați ordin să vie cineva dintre țărani. Poate unul din ei, a auzit din bătrâni, unde și când se semăna asemenea grăunțe.

Țarul ordonă să i se aducă un țaran bătrân. După multă căutare, servitorii su-

verului se întoarseră întovărășiți de un țaran bătrân, istovit de tot, fără dinți, mergând anevoios cu ajutorul a două cărje.

Țarul arătă grăunțele bătrânului, însă acesta avea vederea tulbură; și abia putu să deosebească bobul, îl pipăi pe dibuite, pentruca să-și dea seama mai bine.

— Nu știi tu, vrednic om ce ești, îl întrebă țarul, unde se recoltează asemenea grăunțe? Chiar tu, n'ai semănat de acestea? Nu ți s'a întâmplat să cumperi boabe la fel cu acestea?

Bătrânul era surd. Abia auzi și nu înțelese decât pe jumătate întrebările ce i se puseră.

— Nu, răspunse el, în viața mea n'am semănat astfel de grâu. De asemenea, niciodată, nici n'am recoltat, nici n'am cumpărat. Când am cumpărat grâu, grăunțele lui, erau totdeauna tot așa de mici ca acelea pe care le avem noi în ziua de azi... Dar ați face bine să întrebați pe tatăl meu; poate că el a auzit vorbindu-se de asemenea boabe minunate.

Țarul trimise soli să găsească pe tatăl țaranului. Il aflară foarte repede și-l aduseră la palat. Bătrânul intră mai dâr de cât fiul său. Se sprijinia numai într-o cărjă.

Țarul îi arătă grăunțele. Bătrânul avea încă vederea limpede și-l distinsese foarte bine.

— Nu știi tu, om bun, unde au crescut

asemenea grăunțe? N'ai semănat tu, pe pământul tău? Sau poate ai cumpărat de acestea, dela vecini?

Bătrânul, ca să spunem drept, era tare de urechi, cu toate acestea auzia mai bine decât fiul său.

— Nu, răspunse el, niciodată, nici n'am semănat, nici n'am secerat, pe pământul meu, asemenea grâu... Niciodată n'am cumpărat, căci pe timpul meu nu se stia ce-i banul. Toți mâncau pâinea lor proprie, și, în caz de sărăcie, se ajutau unii pe alții... Grâul nostru era, cu adevărat mai mare, și la treerat eșia mai mult ca dela cel de astăzi; dar, departe de a fi fost asemănător acestuia: — și orice am zice, grâul nostru nu se poate potrivi cu acest grâu. Am auzit pe tatăl meu, că, pe vremea lui, grâul creștea mai frumos ca al nostru, că era mai mare și producea mai mult. Ai face bine să-l întrebi...

Țarul dădu ordin să aducă pe bunic.

Bătrânul intră fără cărjă, cu un mers tanșos, privirea vioaie; auzia bine și vorbea lămurit.

Țarul îi arătă grăunțele miraculos.

Bătrânul îl luă, îl întoarse, îl observă și zise:

— Tare-i de mult, de când n'am văzut grâu de al nostru bătrânesc.

Duse grăunțele la gură, mușcă o bucată din el și mestecă miezul.

— Tocmai așa-i, îi grâu de-al nostru...

— Dar, spune-mi, bunicule, unde se recoltează acest grâu? Ai semănat așa grâu în pământul tău? Sau l-ai cumpărat dela alții?

— Pe timpul meu, răspunse bătrânul, acest grâu se recoltează pretutindeni... Eu însu-mi, toată viața mea, m'am hrănit și am hrănit și pe alții cu el.

— Ai cumpărat de undeva grâu de acesta? insistă țarul.

Bătrânul zâmbi cu milă:

— Pe vremea mea, nimeni n'ar fi păcătuit să-și vândă grâul. Banul! Noi, nu știam măcar cu ce s'ar fi putut asemăna. Uiccare avea atâta grâu cât îi trebuia, nimeni nu avea nevoie să vândă, sau să cumpere... Chiar eu însu-mi, am semănat, secerat, treerat și măcinat din acest grâu, pe care-l vedeți...

— Dar unde semănai tu, acest grâu și unde-ți era ogorul?

— Ogorul meu, răspunse solemn bătrânul, era pământul lăsat de Dumnezeu... Unde eram, acolo era ogorul meu. Pământul era liber, nimeni nu-l reclama pentru sine; și nimic altăceva nu era al tău, decât fructul muncii tale.

— Am să-ți pun încă două întrebări, bătrânule, zise țarul. Pentruce, altădată, se recoltează grâu cu boabe așa de mari, în timp ce, acum nu se mai găsește? Și pentru ce nepotul tău, umblă în două cărje, fiul tău într-o cărjă și tu, ai o statură atât de vioaie, ochii așa de limpezi, dinții așa de tari și vorba ta înțeleasă și plăcută? Spune, bunicule, pentruce toate acestea schimbări?

Bătrânul răspunse îndată:

— Toate schimbările acestea vin de acolo, că: oamenii nu mai trăesc din munca lor și încluesc la rodul muncii altora. Pe timpul meu, nu se trăia așa; pe timpul meu, fiecare trăia în frica lui Dumnezeu, fie-care se mulțumea cu puținul său și nimeni nu-și însușia avutul sau bunul altuia. Din franțuzește de *Aurelia Totoscu*

tec... dulce, blând de voci omeneste din vale.

— „Triumf, moartea a fost învinsă! Aleluia!”

Desperat bietul om căzu pe o piatră din marginea drumului.

Acolo jos erau oameni cu voce bună mulțumiți, mântuiți; pentru el nu venise mântuirea: el era acum între noapte și moarte.

Dar satul cu căsuțele lui curate cânta jos mai departe, și singuratecului om îi se mai încălzi sufletul.

Un drum i se arătă în noapte: conștău planuri pentru viitor. În orașul mare, avea să se ducă, să lucreze și tot câștigul să-l trimită la ai lui. Atunci nu vor mai suferi de foame și nici nu se vor mai teme de el.

Ce mai căută aci? Anicuța, iubita lui copilă, singura ființă din lume cărcia niciodată nu-i făcuse vreun rău, era moartă... Moartă după patrusprezece zile dela plecarea lui...

Sprijinindu-si capul în mâini își reaminti din nou și tot mai îndurerat de moartea copilului său.

Femeea lui e jos la biserică și slujba s'a sfârșit încă.

Vrea numai să se odihnească puțin. E obosit. Konrad nici scaun nu-i oferise.

Nu mai câteva clipe să se odihnească aci. Apoi pleacă.

— „Petre! Petre!”

Era glasul femeii lui ce-i sta acum în față.

El sare în picioare și incremenește înaintea ei.

— „De unde vii Petre? Timpul tău nu s'a scurs încă! Tu... ai evadat?”

— „Am fost grațiat. Aci, în buzunar am documentul”.

— „Grațiat?... Petre!” — apoi se repede asupra lui și vrea să-l îmbrățișeze.

Dar el nu se mișcă.

— „Plec iarăși, Ioana!”

— „Pleci?... Unde?... Unde pleci?”

— „Nu știi. Vouă vă e frică de mine, nici nu doriți întoarcerea mea acasă! Konrad mi-a spus-o!”

— „Konrad?... Ai fost acasă?”

— „Da și acum vreau să plec și din ce voi putea să câștig am să vă trimit! Konrad spune că vă merge mai bine fără mine”.

— „Nu Petre. N'ai să pleci! N'ai să pleci pentru o zi măcar. Tu ne aparții nouă. Rămâi aci Petre. Nu-i adevărat că ne merge mai bine fără tine... Nu nu-i adevărat”.

Ea îl îmbrățișă cu patimă.

— „Nu ți-e teamă de mine, Ioana?”

— „Chiar dacă mă vei mai bate, tu trebuie să rămâi”.

— „Ioana! Eu nu mai beau... nu mai bat pe nimeni... Dumnezeu m'a bătut în de ajuns pe mine!”

Ea îl ține îmbrățișat privindul. Pare iarăși tânără, și fața ei a căpătat de o fată frumusețea-i de odinioară. După doi ani lungi grei sărută pe pușcăriaș din nou.

Nu-i vorbește nimic supărător, nici o acuzare nu-i aduce... nimic rău... ei nu mai despre viitor și cum totul ar putea să fie bine. Și ea laudă destinul că în biserică o femeie i-a șoptit cum văzuse pe Petre mergând spre casă, astfel că a putut să-l găsească. Ea n'ar mai fi putut suporta din nou plecarea lui.

Jos în vale cântă sătenii: „Pe tine te lăudăm!”

Măine e Paștele...

În românește de
MIRCEA BONIFACIU PITTIS

critica literara

PUBLIUS OVIDIUS NASO :
„Tristia“

Trad. de Prof. St. Bezdechi
(Cartea Românească,—Cluj)

La 15 Martie 1945 se împlinesc două mii de ani dela nașterea lui Ovidiu. Din opera poetului, care a trăit trista vârstă a bătrâneții (deferior actas) și s'a stins la Tomis (Constanța), scriind *Tristele* și *Ponticele sale*, nu s'a tradus în românește decât foarte puțin. D. Bezdechi, neobosit traducător clasic, a făcut începutul cu *Tristele*, dându-ne un elegant volum, cu reproduceri după stampe, statui și vase antice, de toată frumusețea.

Ovidiu a fost un poet al tinereții zglo-bii și petrecătoare, prin talentul lui devenise răsfățatul acelei „juvenesce dorce“ a Romei, care admira lascivele sale versuri din *Ars amandi* sau *amatoria*, ale sale *Amores*, *Heroides*, *Remediorum amoris liber* sau divinele sale *Metamorfoze*, pline de grație, de fantezie strălucitoare, de avânt și de tinerețe veșnică, ce sunt și capodopera poetului.

Era un poet gingaș, în deplinătatea gloriei sale, ce petrecea tocmăi în insula Elba, în societatea aristocraticului poet și protector al său, Valerius Maximus Cotta Messalinus. Scrisese până atunci opera lui de căpetenie, între cari și *Fastele*, de mare importanță pentru noi, găsim în ele adevărate lucruri interesante asupra antichității.

Despre cauzele exilului sau relegării poetului la Tomis, istoricii literari diferă foarte mult. Că Ovidiu reprezenta și gusta plăcerile acelor ce trăiau în *dulce otium*, că versurile sale cam libere nu erau cele mai îndecente și că nu doar el cânta amorul liber și era contra căsătoriei — el care se însurase de trei ori, — nu erau motive serioase pentru un cap politic de talia lui Octavian August, ca să lovească atât de aspru pe delicatul cântăreț. Acest argument pentru surghiunul său, provine și din faptul că edictul contra lui Ovidiu coincide cu exilarea lui Iuliei, nepoata împăratului în insulele Tremiti, prinsă în adulter și ducând o viață destrăbălată. Aci și muri, după o detențiune de douăzeci de ani. În legătură cu depravarea familiei sale, fiica sa Iulia major fusese, pentru a fi corupătoare de moravuri, exilată în insula Pandataria. Când și nepoata sa a căzut în ghiarele vițliului, mânia bătrânului împărat n'ar fi cunoscut margini și ar fi lovit și în poetul care ar fi fost autorul moral al coruperii tinerei.

Dar Ovidiu, în scrierile sale, vorbește de o crimă, de o faptă teribilă, ce nu putea fi „păcatul lui cu gândul“, în ale *amoralului*.

D. Bezdechi aduce argumente mai serioase. A treia soție a lui Ovidiu, era o patriciană divorțată, rudă cu Paulus Fabius Maximus, intim al lui August. Soția lui Fabius Maximus, Marcia, era o bună prietenă a Liviei, soția lui August.

Tacit ne spune că August, în tovărășia lui Maximus a vizitat pe nepotul său Agrippa Postumus, exilat în insula Planasia. Călătoria a avut loc în cel mai mare

secret. Era vorba de o mare taină politică. Bătrânul împărat doria să lase moștenitor al său pe Agrippa, fiind contra ascensului și posomorâtului Tiberiu, fiu al Liviei.

Prin indiscreția soției lui Maximus, terribila Livie a aflat taina, a stricat toate combinațiile și a supărat în cel mai înalt grad pe împărat. Maximus, disperat, s'a sinucis. Probabil va fi fost vinovată cât de puțin și flecărca la poetului asupra unui mare eveniment politic. De aci *crima* de care vorbește Ovidiu. Acest serios motiv, și nu poeziile sale, au fost cauza unei pedepse atât de cumplite, ce-l aruncă din sânul familiei, de care trebuia să trăiască toată viața despărțit, în cel mai depărtat și mai inospitalier colț al imperiului.

Această ipoteză este mai plauzibilă și oare cum o confirmă Ovidiu. La moartea lui August și la venirea la cârmă a lui Tiberiu, el declară că nu mai are nici o speranță de scăpare. Ura Liviei și a lui Tiberiu contra unui dușman, nu putea ceda nici odată.

Mulți critici au criticat pe poetul *Tristelor* pentru tonul său plângător de babă, pentru lingusirile sale către mâna care-l lovia mai tare. Este ușor să apreciem cu mentalitatea noastră de azi, cecace s'a întâmplat acum două mii de ani. Acele lingusiri, pe cari criticii, le găsește în Ovidiu, erau lucruri comune și întrebuințate de Horatiu ca și de Virgiliu. Chiar la Tomis, cel mai neînsemnat cuvânt insultător la adresa împăratului, ar fi însemnat profanarea zeului (Senatul îl proclamase pe August, divin, adică zeu din viață) și moartea, poate pentru sacrilegiu comis.

Tristele au o mare valoare literară, iar G. T. Villenave în *Viața lui Ovidiu*, scrie:

„Dacă Ovidiu n'ar fi compus de cât cele cinci cărți de elegii cunoscute sub numele de *Tristia* și cele patru cărți de *Epistolae ex Ponte* și tot ar putea fi orânduit printre poeții cei mai renumiți din secolul lui August. Nimic n'a scris mai elocvent.

„În cea mai grozavă nenorocire, el pășină toate grațiile spiritului său : în mijlocul Geților nu și înstreinează puritatea limbii romane.

„Fie că povestește plecarea sa din Roma, sfâșietoarea sa despărțire de soție și de prieteni, pericolele din timpul călătoriei sale până la Tomis, suferințele exilului său : fie că descrie locurile sălbatice pe unde trăește, sau compară ororile provinciei de lângă Marea Neagră, cu viața plăcută din Roma, și se reprezintă pe sine în mijlocul barbarilor, ca pe o statuie, care nu pricepe nimic din lumca aceasta, dorind apoi ca moartea să-i pună sfârșit suferințelor : fie că în apologia vieții și a visurilor sale, care formează cartea a *II-a* a *Tristelor* una din cele mai frumoase opere ale antichității, el își împlădie talentul cu o artă demnă de admirat pentru a îndupleca mânia lui August, folosindu-se de o elocință puternică, naturală și înduiescătoare, întrebuițând toată bogăția talentului său oratoric : fie că fine să lase posterității relațiunile asupra vieții sale, asupra bătrâneții sale, mai ales, în zile pline de amar și suferințe, asupra o-

perilor sale, asupra Romei și a orașului Tomis, asupra contemporanilor săi : fie că să lătu primăvara în Scythia, fiind cu gândul la Roma : că adresează rugăciuni la Bacchus, Augustus și Germanicus : că se plânge de neștiatornicia norocului și de prietenii vulgare : că celebrează triumful lui Tiberius, puterea binefacerilor, farmecul poeziei, credința soției sale și virtuțile statornice ale amicilor săi, — întotdeauna stihl său are culoarea timpului, a locului și a subiectului tratat, întocmai ca pevelul unui pictor dibaci, care reprezintă o acelaș succes deserturi înspăimântătoare și peisagii frumoase, torcente care, asvârlindu-se cu zgomot printre stânci, curg împetuioase și râulețe liniștite, care lăuna că ușor, murmurând prin câmpii inverzite.

Dacă repetă plângerile sale, rugăciunile sale, regretete sale, în schimb se pricepe să varieze expresiunea. Nici una din operele sale nu este mai mult de dânsul, căci în *Tristia* poetul vorbește limba adevărată a nefericirii fără măsură, fără sfârșit și fără speranță“.

Traducerea *Tristiilor* d-lui Bezdechi este eseculentă Tălmăcite, în metrul original elegiac, un hexametru și un pentametru, aceste poeme sunt o delectare. O traducere bună este cel mai bun comentariu, este și o reînviere a textului de multe ori. D. prof. Bezdechi însoțește traducerea cu note bogate și cu o prefață magistrală asupra ultimilor ani ai lui Ovidiu. De asemenea d'ea aduce și două lecțiuni interesante și juste la istoria textului lui Gretulus : în loc de *quo bene coepisti*, sic pede semper eas (adică precum ai început, să calci norocos tot eu dreptul), noi comentatori citește greșit : *qua bene coepisti*, sic bene semper eas, cecace nu are atât rost.

A doua lecțiune propusă de d. prof. Bezdechi este : Sumatur fati *discolor* alba (vestis) meis. Unii editori actuali citește *decolor*, cecace este un nou sens, adică : „să se îmbrace o haină albă nepotrivită la culoare cu destinele mele, pe când *decolor* înseamnă *spălăcit*, cecace nu are nuanță.

Cartea d-lui Bezdechi, ca edițiune de lux și ca frumusețe externă chiar, interesează și pe bibliofili, în afară de marele public cititor.

JON FOTI

note

Am primit la redacție volumul de proză, *Actorul și arta lui* datorit d-nei Lily Bulandra.

Recenzia într-unul din numerile viitoare

Zilele acestea a apărut volumul de „E-pigrume“ datorit colaboratorului nostru d-l N. Crevedia.

A apărut în volum un ciclu de lucrări intitulate : „Manuale-Rezumative-Preparatoare“ întocmite pentru fiecare clasă de liceu, după programul ministerului Instrucției de d-nii Gr. Ernestu, George Borceanu și C. F. Niculescu.

plastica

EXPOZIȚIILE ACTUALE

AP. MĂNCIULESCU

În atelierul său din casa „Frască” (callea Victoriei), pictorul Ap. Mănciulescu a deschis o expoziție din cele mai interesante.

Lucrările sale de astă dată ni-l arată

AP. MĂNCIULESCU: Țigancă

ca pe un poet în înțelesul strict al cuvântului, căci găsim în aceste lucrări o poezie subtilă și fermecătoare.

În actuala-i expoziție îl întâlnim pe Mănciulescu foarte felurit. De la peisajele

GEO CARDAS:
Pe ulițele Alexandriei (Egipt)

minunat realizate: cu soare mult și cu un colorit viu și adecuat fondului până la țigăncile lui (cari rivalizează cu ale lui Vermont) redată cu atâta măiestrie și sinceritate. Mănciulescu trece în alt domeniu și ne dă marine și nuduri. Lucrările sale sunt interesante și plac. De aceea vedem că majoritatea lor au fost reținute de amatori.

STEUERER

După atâția ani de când n'am avut prilejul să-l vedem pe d-l Steurer, ne-a făcut o surpriză plăcută expoziția sa de la Muzeul Aman. Pare mai vesel azi în lucrările sale de cât olinioară și progresul merge crescând în opera sa picturală. Era și firesc să fie așa. Cine muncește ajunge la desăvârșire și lucrul acesta îl poate constata oricine-i vizitează expoziția.

În noua și actuala-i evoluție d. Steurer este interesant prin ceea ce dă un nou șlefuit genului cultivat până acum și personalității sale artistice.

Peisajele în deosebi atrag atenția prin

HENRY VINTILESCU: Constanța port

varietatea situațiilor și puternica plasticizare a realităților prinse sub penelul viguros și sigur al pictorului Steurer. E o expoziție bună care merită să fie văzută și să aibă succes.

Deun de o soartă mai bună, d. Steurer își expune lucrările — cu multă modestie — în fundul unei curți, într-o acipă învechită a Muzeului Aman.

Printre nenumăratele expoziții ale anului bogate în formă dar sărace în simțire și idee, expunerea d-lui Steurer trebuie considerată ca un eveniment artistic de cea mai adâncă însemnătate.

Superioritatea picturilor d-lui Steurer constă în adâncirea psihologică și în forma originală care le îmbracă.

Coloritul bine înfundat și adecvat fondului impune de la prima vedere emoția pe care îi-o înprînă arta adevărată.

GABRIEL POPESCU

Doi genuri picturale neglijate oarecum la noi le cultivă cu multă perseverență d. G. Popescu: sunt desenul și acuafortul. Ele ne duc cu gândul la timpurile din trecut

când în Italia și Germania, suflete alese se străduiau și cultivau aceste genuri... De aceea încercările d-lui G. Popescu care le cultivă la noi trebuie prețuite la justa lor valoare. În această puternică manifestare de artă de la Muzeul Aman, ochiul celui ce pricepe întâlnește nenumărate prilejuri de adevărate încântări sufletești și emoție artistică. Prin lucrările sale poate sta alături de cei mai buni desenatori ai vremii.

D. PACIUREA

Sculptorul Paciurea, atât de cunoscut prin lucrările sale, expune interesante

sculpturi în bronz, gips și piatră alături de ceilalți doi artiști G. Popescu și Steurer, la Muzeul Aman.

Maestrul Paciurea este, desigur, unul dintre cei mai mari sculptori ai noștri și actuala sa expoziție a dovedit încă odată aceasta.

Toate lucrările sale sunt opere de artă adâncite psihologic de daltă unui adevărat artist. De aceea opera sa este cu totul originală atât în tratare, zămislire cât și ea tendință.

Din nenumăratele piese expuse de d-sa care ne încântă privirea prin finețea liniilor și prin interiorizarea inteligentă și verosimilă, menționăm bustul artistului Brezeanu și placheta scriitorului Alexandru Obedenu, două opere de o mare valoare artistică.

În general lucrările sculptorului Paciurea sunt de o expresivitate viguroasă, ce denotă o adâncă înțelegere psihologică.

D. CASELLI

AIȘA ȘI-AIȘA...

UN PAS SIMȚITOR face pedagogia românească, atunci când găsește timp să se ocupe de educațiunea anormalilor și întârziatilor Amintim deocamdată două lucrări :

Traducerea d-nei Sevasta Dumitriu : Inițiere în activitatea intelectuală și motrice prin jocuri educative — din : Dr. Decroly și d-ra Monchamp — cuprinzând diferite jocuri : vizuale, vizuale-motorii, motorii și auditivo-motorii ; apoi : jocuri de inițiere la aritmetică, relative, la noțiunea de timp, de inițiere la lectură, de gramatică și de înțelegerea limbajului, cercetarea plină de interes și de entuziasm a d-nei Eliza Alexandrescu : Selecționarea elevilor în școala primară — plină de date de observațiuni personale.

Cerând să se pună bază pe individualitatea copilului — d-sa atribuie o bună parte din mersul nesigur al școlii românești, tocmai faptului că învățământul românesc e bazat pe o psihologie generală. În continuare, d-sa expune rezultatele experienței cu o asemenea clasă — după ce expusese câteva din legile creșterii copilului, considerat, după această nouă concepție, nu ca un om mic nedezvoltat, dar ca o ființă imperfectă

Concluziuni : „copiii școalelor primare se deosebesc între ei prin dezvoltarea lor fizică și sufletească, prin starea lor socială și morală : — de aceea școala primară trebuie să facă toate eforturile spre a-i trata după firea lor. Celor bolnavi să le dea îngrijire, iar pe cei înapoiți să-i ajute, să-i formeze pentru a deveni și ei elemente folositoare societății”.

BACOVIA-ROMANCIER. Se pare că d. G. Bacovia pregătește un roman liric intitulat : „Cântec târziu”. Un prim fragment a fost publicat în „Viața literară”, No. 126.

P. I. P.

RITMUL VREMII, organul „Institutului de literatură”, a apărut în condițiuni tehnice, excepționale. Tipărit pe hârtie velină și cu cea mai nouă și elegantă literă, revista aceasta care numără 160 (notați bine! una sută șasezeci) de pagini, format mare ; depășește tot ce s'a tipărit până acum, în materie revuistică. Într-adevăr revista are un aspect cu totul occidental. Neobosit, d-nul profesor Mihail Dragomirescu, care conduce cu atât avânt sufletese și cu dragoste de adevărat părinte „Institutul de literatură”, — secondat de eminentul său coleg profesorul George Murnu și de scriitorii cu renume : George Dumitrescu, N. I. Russu și Raul Teodorescu, au realizat o revistă literară completă, cu cronici bogate și cu un material literar și informativ ales.

DIN N-RUL 1 AL REVISTEI „RITMUL VREMII”, care apare din trei în trei luni, remarcăm în primul rând articolul de fond : „Orientarea Noastră” scris cu nerv

și cu competența-i cunoscută de către d-l profesor M. Dragomirescu. Articolul explică oarecum și motivele cari au determinat pe D-sa și pe conducătorii revistei să o realizeze atât de interesant. D-l profesor Dragomirescu începe astfel :

„Orientarea noastră este veche și nouă. Este veche pentru că ea își are originea în vechea direcțiune a „*Conorbirilor Literare*” de pe când *Maioreșcu*, prin anii 1890—1900, nu fusese copleșit de oportunitățile politice

Este nouă, pentru că avându-și rădăcina în ideea adevărului în artă, împământat în literatura noastră de același mare critic, această idee cu progresul vremii, a luat înfățișări mai determinate, potrivit unei noi concepțiuni estetice care astăzi își face drumul peste hotare...”

Termină cu următoarea încheiere pe care o redăm în întregime cititorilor, având importanța sa deosebită.

„E adevărat că nici critica și nici politica nu mai influențează astăzi producția literară. Dar în schimb printr'un abuz, ce trebuie curmat azi literatura este condusă de editori independenți sau subvenționali. Este adevărat că scriitorul nu mai e silit să-și falsifice scrisul ; dar în schimb, prin trebuința lăturii culturii, literatura lui se înjoșește prin baclări grabite și prin declamații la toate răspântiile ateneiste. Este adevărat iarăși că mulți scriitorii încep să poată trăi din scrisul lor”.

Și mai jos, ultimul paragraf, care explică schimbarea de față :

„În adevăr, revista „*Ritmul Vremii*” de față este revista „*Ritmul Vremii*” întemeiată de pe atunci de licențiatul modest, dar cu condeu eritic și poetic de deosebită valoare, *George Dumitrescu*, în 1925. Acestei reviste, care s'a remarcat prin moderățiunea toaului i s'au adăugat, izvoarele revistei mai voinice „*Falanga*”, care condusă de Raul Teodorescu și N. I. Russu, a căutat, în ultima vreme, să curețe terenul de plantele veninoase ale decadentismului modern. Noua revistă, ca o emanațiune a „*Institutului de Literatură*”, va avea menirea dar, pe deoparte de a combate primejdia editorială, culturalistă și internațională, ce amenință producția literară ; iar pe de alta, sub lozincă *adevărului estetic*, al *tradiționalismului sănătos*, și al *clasicismului echilibrat*, să încurajeze literatura răsărită din izvoarele proaspete și neîntinate ale neamului nostru”.

DIN RESTUL NUMARULUI, al cărui material e selecționat cu pricepere deosebită și cu gust menționăm la *poezie* : colaborarea d-lor *A. T. Stamatiad* (Cavalerul) *G. Talaz* (Altoi non) *George Dumitrescu* (Aci e drumul nostru) și *Radu Gyr* (Nevolnicie) nume destul de cunoscute pe ogorul literaturii și în deosebi al poeziei.

PROZA cu totul la înălțime e viguros reprezentată prin romanul d-lui Ion Arsene „*Irma Egorovschi*” ; prin „*Pietate*” de d-nul George Dumitrescu care pictează cu vorbe și cu frânturi din suflet, într'o limbă aleasă și cu totul a D-sale ; și prin novela d-lui Valeriu Grecu, etc.

CRONICA este incredințată d-lui N. N. Crețu, care face o interesantă comunicare despre „*Zodia Cancerului*” romanul d-lui Mih. Sadoveanu. Restul numărului îl completează *Falanga*, *Institutul de literatură* și *Bibliografia critică*, adevărat bazar bogat de informație și critică — precum și încă un articol al d-lui M. Dragomirescu : Descoperirile filozofiei integrale — (Dialog).

Revistei „*Ritmul Vremii*” îi dorim trai lung și propășire deplină.

REVISTA „MUGURI” (Buzău) ne trimite ultimul său număr (3—4). Deși apare din entuziasmul unor simpli elevi, conduși bineînțeles de profesorii lor, revista se prezintă din ce în ce mai bine.

Numărul de față pe lângă colaborarea elevilor seminarului, în deosebi de interesant și prin faptul colaborării câtorva scriitori și poeți cunoscuți printre cari cităm pe d-nii : N. N. Șerbănescu, Numa Cartianu, I. Georgescu etc., cei doi din urmă, vechi colaboratori ai *T. L.*

REMARCAȚI ÎN DEOSEBI : „**CRUCE ȘI ÎNVIERE**”, articolul de fond scris cu ocaziunea și Paști, de către părintele diacon Tânase I. Bratu, precum și *I.N.R.I.* al d-lui Pamfil Georgian. Poezia e fericit reprezentată prin pana d-lui Numa Cartianu care publică poezia „*Elegii*” plină de imagini bune, deși cam realistă și prea modernistă și concentrată pentru o revistă școlărească. Celelalte poezii sunt semnate de d-nii : G. Ivașcu, Ionel Marinescu, Dem. Iliescu, Dan Bihoran etc....

Din restul numărului destul de bine încheiat menționăm : „*Taina pentru Vreme*”, o admirabilă poemă în proză, datorită poetului Ioan Georgescu, apoi proza d-lor : *Lăudatu Vasilescu* : *Pe armele lui „Jon”* (roman de L. Rebreanu) ; *Durerea Golgotei* de pr. N. Trifănescu, etc....

Critica interesantă și obiectivă e semnată de d-nul M. Ghimbășeanu.

RUBRICA REVISTA REVISTELOR (între cari și „*Universul Literar*”) vioi și mulțumitor scrisă de tânărul elev Const. Frâncu care și în acest domeniu calcă... tot a Popă.

LICARIRI este titlul unei noi reviste literare care apare bilunar, în Capitală, sub conducerea unui grup de studenți.

Deși nu o putem afirma cu precizie totuși se pare că inițiatorii și realizatorii ei sunt studenți macedoneni. Cităm în deosebi numele d-lui *Take Belimace* care publică o interesantă nuxelă : „*Mălina*” scrisă cu nerv și cu o minuțioasă analiză. Erou în deosebi bine caracterizați. Ar fi fost și mai interesantă dacă s'ar fi publicat într'un singur număr. Dar înțelegem că revista „*Licăriri*”, are formatul mic și nu putea să facă acest sacrificiu. Din restul numărului menționăm poeziile d-lor : V. Dorica, N. N. Angelescu, Mihail Ilievici, Anton Mistakidis etc.

Cronica inexistență. Revista revistelor, relativ, bună.

SCRIO.

Literara

O seama de cuvinie

In timpul unui mare atac ce se dase asupra cetății Ulm, Napoleon se zăsea lângă un grenadier grav rănit. Bravul grenadier striga la fel cu ceilalți:

— Înainte, înainte!

Împăratul se apropie de rănit și îl inveli cu mantaua sa spunându-i:

— Dacă poți să te ridici să-mi dai mantaua, îți voi da crucea de război.

— Sire, eu cred că numai pentru oseneala ce am depus luptând și acum rănit grav, merit crucea.

Spunând acestea își dăte sfârșitul invelit în mantaua imperială.

Un cetățean întreba pe Diogene la ce oră se poate prânzi.

— Dacă ești bogat poți prânzi când vrei, iar dacă ești sărac, când poți.

In timpul unui mare prânz, Caligula începu să rădă tare cu hohote. Cei doi consuli care erau în dreapta și stânga lui, îl întrebară pe un ton curtentor de ce râde.

— Când mă gândesc, spuse el, ca un singur scmn e deajuns ca să vă suprim pe amândoi!

Ludovic al XIV dorind să trimită în Spania portretul ducelui de Bourgogne, îl comandă pictorului Coypel, și dorind să aibe și el unul la fel, spuse să mai facă și o copie.

Cele două tablouri fură expuse în același timp în galeria de portrete, așa că era imposibil să fie deosebite.

Ludovic prevăzând încurcătura, luă pe Coypel deoparte și-i spuse:

— E jenant din partea mea să nu știu să disting copia de original! Fii te rog bun și arată-mi care este cel original!

Coypel îl arătă și regele trecând prin fața tablourilor zise:

— Originalul și copia se aseamăna așa de bine că oricine s'ar putea înșela.

Cu toate astea, dacă te uiți cu mai multă atenție la amândouă, îți dai seama că acesta este originalul.

In momentul în care Josefina părăsea Martinica ca să vină în Franța, o ghicitoare țigancă îi prezise următoarele:

— Mergi în Franța ca să te măriți, căsnicia nu-ți va fi fericită și soțul d-tale va muri în urma unor evenimente tragice. D-ta vei trece prin mari pericole dar vei scăpa victorioasă. Ești destinată unei soarte glorioase și fără să fii regină, vei fi mai mult decât o regină.

Josefina nu dăte nici o atenție acestor prezicări și își aduse aminte de asta numai atunci când de Beauharnais fu ghilotinat și ea fu închisă în templul Terorei.

barzar

JOHN BARRYMORE E FERICIT

Celebru artist de cinema John Barrymore poate fi considerat drept un om fericit. Căsătorit din dragoste cu frumoasa Dolores Costello, a căpătat acum câteva zile un moștenitor.

Pentru a sărbători acest fericit eveniment Barrymore va întreprinde o lungă excursie în marile sudice cu noul său yacht.

Nu-i lipsit de interes să spunem că aceasta l'a costat 250.000 dolari.

Artistul ar fi poate și mai fericit dacă primul său copil ar fi fost băiat. Barza însă a voit altfel!

UN DELICVENT ENIGMATIC

Zilele acestea a fost dus la groapă, coșciugul fiind purtat pe brațe de opt pușcariasi, corpul unui deținut care a murit în închisoarea din Dartmoor (Anglia). Numele cu care defunctul a fost trecut în certificatul de moarte era acela de Albert Rawlings. Nu se știe însă precis cum îl va fi chemat pe acest om, de oarece în cursul lungii lui vieți de erime Rawlings era numit unul din cele șapte nume sub care era cunoscut. Acest om misterios — căci era într'adevăr unul, nimeni neștiind nici odată nici cine e, nici de unde vine — fusese internat în închisoarea din Dartmoor, urmând a executa o pedeapsă de trei ani pentru tâlhărie. Enigmaticul delicvent avea, când a murit, vârsta de 55 de ani și fusese în tot timpul de o constituție debila. Între alte curiozități Rawlings avea și pe aceea de a inventa prieteni și rufe de a căror urme poliția nu făcea nici odată ori câte cercetări ar fi făcut. Rawlings nu scria și nu primea nici odată scrisori.

TAURUL ȘI AUTOMOBILUL

Un incident neobișnuit s'a petrecut zilele acestea pe una din șoselele Franței, în apropiere de Besançon. Un taur furios a barat drumul tuturor automobilelor ce veneau dinspre Mamirolle, peste 100 de mașini fiind astfel oprite pe loc. Cu cât eforturile taurului pentru a străbate prin mulțimea de automobile din fața sa erau mai mari, cu atât el se infuria mai tare.

În timpul acesta numeroși alți automobiliști veneau la locul bătăliei umplând toată șoseaua.

În cele din urmă unul din soferi a deschis focal asupra taurului, trăgând câteva gloanțe de revolver. Rezultatul a fost însă nul nerenșind astfel decât să infurie și mai grozav animalul. Năpustindu-se din nou asupra automobilelor a silit câteva din acestea să se retragă până în apropierea unei păduri.

În fine, cu un glouț bine țintit în ochi, taurul a fost în cele din urmă ucis.

caricatura zilei

LA REPLICĂ...

— Îmi pare ciudat că nepotul dumneavoastră nu suferă de frig. Termometrul arată 10 grade sub zero.

— Vai, deamună, dar ce știe miențul de termometru...

(The Tatler — Londra)

BIFTUL SOT

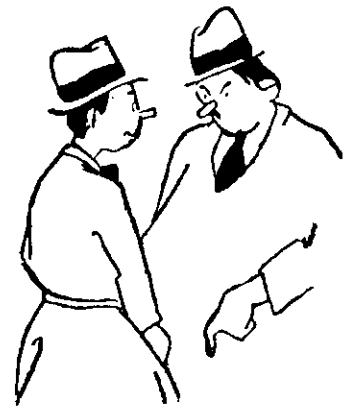

— Un cadou pentru soția dvs.? Un aparat electric, spre exemplu?

— Da. Spre exemplu... hm... un scaun electric.

(London Opinion)

PRESCRIPTIE

— Medicul mi-a interzis fumatul în timpul lucrului.

— În sfârșit vei înceta să fumezi!

Nu: am încetat să mai luerez.

(Sempre fixe-Lisabona)

Pagini uitate

TREI VITEJI

CÂNTECU (L) I

de IOAN BUDAI-DELEANU

1.

Musă, ce dela bătălia cruntă
A Țiganilor odihniși, ian vină,
Și-mi cântă, te rog din vremea căruntă,
De cei trei viteji de-ți e eu îndemână;
Carii din trei țări pribegiră odată,
Fiecare a sa-ș căutând dragă față.

2.

Dintr'acești voinici cel dintâi să cheamă:
Beșcherec Iștoc cel din Uram Haza:
Iar al doile[a], cel fără de teamă:
Kyr-Kalos voinicu[l] dela Cucureaza:
Al treile[a] încă nu era deajaba:
Născocor viteazu[l] dela Cârlibaba.

3.

Beșcherec era din Ardeal de acasă
Și nemeș precum ne mărturisește
Hârtoaga de moli[i] acum toată roasă:
Ce Sofronie o scrisă românește,
Când la Cioara el era în mânăstire
Propovăduind sfânta Neunire.

4.

Golea Căpitanu[l] iar apoi, pe care
Streamja Căpitanu[l] încă-ș' unii-l cheamă
Cetind deamărunt aceeaș scrisoare
Află Beșcherec că ar fi de pe mamă,
Un strămoș al lui: ș'aceasta-i pricina,
Că și el au pus pe unire mâna...

5.

Beșcherec Iștoc purcedea din viță,
Despre ai săi strămoși[i] tocmai țigănească:
Însă moșul lui ajunsese în spiță
De nemeș prin o hârtie domnească,
Căci mulți ani el cu lăuta și tândale
Desfătase curtea Mării Sale.

6.

După aceasta el dobândind moșie,
Să ținea Român; pentrucă ungurește
Nu știea, măcar că lui pe ungurie
Ii plăcea mai mult decât românește
Cum și astăzi al noștri nemeși mai cu seamă,
Tot pe ungurie să trag și să cheamă.

7.

Pentru aceasta ș'un chiar unguresc nume,
Feciorului său Mișca el pusese.
Acel Mișca apoi, petrecând în lume,
Nu știu în ce chip aminte-și adusă
Cumeă ar fi Țigan, de unde să zice
Că cu tatăl său au intrat în price.

8.

Odată-i grăi: „tată! mie-mi pare
Că eu nu-s al tău: ei un fecior de crai.
Sau cât de puțin, de vr'un boier mare:
Că în mine nu simț, nici spre mălai,

Nici spre mămăligă, eu nici o plăcere,
Însă gura mea tot plăcintă cere“.

9.

— Hacimore! tatăl zicea de altă parte,
Să fii destulat că lumea nu știe,
Cumeă cărpitor fu de ciure sparte
Moșul tău! — acum dar de nemeșie
Tu te ține și taci *azerdegata*,
Nu mai întreba cine ți-au fost tată.

10.

Iaca ți-oi lăsa cu limbă de moarte,
Să nu pomenești țigăneasca vița
La copiii tăi și nepoți de[o] parte:
Iară mai vârtos, că dintr'o Domnișă,
Și dela Negru Vodă că purcede,
Negrul neamul nost[ru]: să zici și ți-or crede.

11.

Știu că cunosti pe Jupânul Vintilă,
Care acum așa să ține de tare!...
Moșu[l] său cerșia prin orașe milă.
Încăpând apoi pejer, — cum îmi pare —
La curte: fiind cu multă isteție,
În urmă ajunsă până la nemeșie.

12.

Acum nepoții, vezi cu ce mărime
Să vântă, ca [și] când vița lor purcede
Dela Balambir, vestitul din vechime
Craiul Hunilor. Deacolea să vede
Că toți nemeșii vor ca să [să] rudească.
Din oareșcare viță împărătească.

13.

Pentru ce și noi, a noastră prăsiere
În alta să n'o luăm de departe?
Iar mai vârtos cei care nu știu carte:
A noștrii viitori, ca toți să să mire,
Iar nepoții noștri însăși, încă ar crede.
Că Negru Vodă începutul le dede.

14.

Când eram încă în Țara Românească
Tinăr copilaș, am auzit odată
De un Negru Vodă, care din crăiască
Viță ș'au născut foarte luminată,
Ș'au fost un viteaz cu puțință mare
Stăpânind din munți până la Neagra Mare.

15.

Deci socotind eu de unde mai cu cale
Ș'ar putea trage purcederea noastră,
O găsi! — măcar n'am umblat la școală —
Cum mă vezi aici cu mîntea mea proastă):
Că dela Negru Vodă să ne fie
Vița și toată neagra sămințic.

16.

Așa lesne va crede fieșcare

Văzându-ne și neagra familie;
Că de bună samă începutul are
Dela Negru Vodă: aceasta zic ție,
Ca să știi și să spui pe rând la toți
Copii de copii și la străucepoți“.

17.

Acestea zicea strămoșul celuia,
De care noi vom să cântăm aice:
Care să chiuma Beșcherecul Grnia:
Iată fiul său Mișca, tot ce zice
Bătrânul, bine și bagă în a sa minte,
Casă facă așa deacum înainte.

18.

Acelaș Mișca fost-au apoi tata,
Tatălui lui Iștoc, ce s'a'u chiebat Mozeș.
Care să însură și luă pe fata
Unui olătaș pădurean din Bozeș:
Și eu ia născu pe viteazu nost'
După nouă luni, într'o zi de post.

19.

Când fu mărișor îl dete la carte,
Unde într'o iarnă până la psaltire
Ajunsă: și acum nu era departe
Dela glasul treti: căci era din fire
Foarte isteț: iar mai vârtos la cântare
Înima-l trăgea din toate mai tare.

20.

Destul că învăța ca și trei alalți,
Ș'acum cetisă toată Alexandria.
Mult să mira el de cei toți înalți
Voinici: fusă mai vârtos vitejia
Lui Alexandru în cap i să băgasă,
De unde nu vrea, nici decum să iasă.

21.

Lângă aceasta apoi să mai mestecară
Și de alte povești, ce el auzisă
Pe orbeți cântând la târguri de țară
De voinici viteji: aceste le scrisă
Foate cu mâna sa, cântându-le adese,
Uneori fiind vesel, pe la mese.

22.

Dela școală apoi, fiind acum june
Să făcu curuț; și de vitejie
Bătu în lobonți, cât să dusă minune.
În urmă luând de pe podgorie
O copilă, să întoarsă iară acasă,
Vrând să ș'o facă dragă jupâneasă.

23.

Dar lăsând o sângurea odată,
Cu un tinăr lobonț, ia fugi de acasă;
Iar el minte având pururea încărcată
De povești cu zmei, din toate culcasă
Că și mândra lui, de zmei fu răpită:
Și inima-i de atunci, fu tot amărâtă.

Interview-uri

...CU D-L E. LOVINESCU

După tuzii Pași pe nisip și acea interesantă serie de monografii critice, d. Lovinescu a fost surprins de război cu numai un volum de critică și încă o carte vi-guroasă ca un stâlp pe care ridicase în pizul publicului câteva din personalitățile scrisului nostru a căror conștiință se maculase în vremile cele mai crâncene pentru neamul nostru. Acest pedestal ar fi fost suficient ascensiunii la Universitate și Academie doctorului în litere dela Paris și fostului docent.

În 1919, însă, d. Lovinescu, reținat în cartul din strada Câmpineanu, a dat la iveală mai întâi revista „Sburătorul”, apoi a fundat acru Academie literară par-ticulară a cărei hotărâri primesc zilnic academicienii, miniștri și foste excelențe, profesori universitari, actori, nălbiri și în care s'au strecurat 90% dintre scriitorii de azi. Plus pelerinajul tuturor începătorilor. Între timp, da la iveală valoroase opuri didactice și punea publicul la curent cu câte un nou volum de critică li-terară ce stârnea întotdeauna lungi și copioase polemici și discuții. Istoria civili-zației și literaturii române contemporane nu ocupat ultimul raft al etajerii siste-mului și activității sale critice. Dacă teo-riile și preferințele literare i-au fost dis-cutate, însăși înamucii într-o profesie au salutat splendoarea stîlbului său.

În prezent, d. Lovinescu, deși quadra-genar, i-a transcrie al 41-lea volum care va cuprinde Memoriile.

Cu o operă atât de masivă și de grea în spate, îi va fi imposibil să urce trep-tetele Academiei Române.

Personal, l-am cunoscut acum trei ani, când, cu un manuscris în ghiozdan, mi-am luat inima în dinți și i-am trimis cartea de vizită. M'a primit cu o politeță ului-toare și de atunci i-am călcat pragul în fiecare Duminică, cu regularitatea unui bigot. Mărturisesc că în cele câteva sute de vizite, nu am sorsit la cenaclul domniei sale nici o bombonă și nu mi s'a oferit niciodată vreun pahar cu ceai.

Când m'am anunțat pentru Universul literar, într-o Luni, maestrul era în plină lectură: un june îi citea o piesă de tea-tru și un al doilea aștepta nerăbdător cu un roman al cărui manuscris îi zdrobea genunchii.

— La revedere, domnilor. Mai treceți vă rog pela mine.

(Apoi către mine:)

— Primesc dela '5 după amiază în fie-care zi. Asta, în teorie căci de fapt chiar dela 8 liminează trebuie să am vizita cuiva. Musafirii mei, 99 la sută scriu. Și ori dimineată pela 10, un domn avocat din provincie mi-a adus cărțile ce vezi pe masă: un studiu, un volum de poezii și altul de proză. Iată însă dedicația: „D-lui Eugen Lovinescu, cu stimă și considera-ție”. După stilul ei, poți să deduci și fe-lul de a scrie al onoratului meu vizitator, ce care de altfel, înainte de a-l vedea, am pariat doi ani corespondență. Îmi scria de două ori pe săptămână, cerându-mi sfatu-r și relații asupra sănătății și cum am obiceiul să răspund la orice scrisoare.

l-am poftit în cele din urmă la București. O săptămână în șir, câte două ore pe zi, i-am fost la dispoziție. Regret că nu i-am putut fi agreabil când m'a invitat la tea-tru, la dejun și la cinematograful.

Odată, o doamnă mi-a prezintat un caet cu versuri. Într-una din zile, — trecuseră câteva luni — mă întâlnește în librărie, mă întreabă dacă l-am citit și care mi-este părerea. L-am spus că versurile sunt intere-sante, proniți și că poate să continue. Nați putea să-mi scriți astea p' o bucată de hârtie, domnule Lovinescu? — m'a îm-plorat poetesa.

— Credeți că v-ar putea servi la ceva?

— La foarte mult. (Și după o pauză de reflecție): Să vedeți: Soțul meu e inginer și nu mă apreciază deloc ca poetă. Spune că mă țiu de fleacuri. N'am putut până acum sa l conving sa-mi dea banii trebu-i-torii editării volumului. Dacă D-voastră îmi dați un bilet precum că sunt bune, în două săptămâni versurile mele vor fi pe piață.

— Bine — i-am răspuns — dar asta ar veni așa ca doctorii cari dau certificate medicale. Să găsim alt mod de a obține părerea mea.

— Care-ar fi?

— Trimiteți-mi D-voastră o scrisoare dela Slatina — căci de acolo era de fel — și eu să vă răspund, adăugând și opini-a asupra caetului de versuri.

Așa am procedat. Peste două săptămâni, aveam pe masă volumul cu dedicația ur-mătoare: „D-lui Eugen Lovinescu, cu sti-mă, considerație și... recunoștință!”

Până deunăzi am avut în sertar un caet voluminos pe cari mi l-a adus să-l citească un domn general. Conținea, transerise fru-mos, 2500 (două mii cinci sute) de poezii. Erau în majoritate filosofice și, e drept, scurte — numai de două strofe. Mai lungi erau cele patriotice și cele de dragoste.

Altădată, mă pomenește cu un ofițer des-tul de vârstnic. „Sunt Maestre, — se pre-zintă el — colonelul X, comandantul Cer-cului de Recrutare Y. Și scoate din ghioz-dan câteva dosare.

Ma știam cu situația militară în regulă, așa că l-am privit deocamdată nedumerit. Dosarele însă conțineau nuvele, povestiri, versuri, teatru. „Scriu Maestre — încep colonelul să se destăinuie — de când eram în Școala Militară. N'am avut îndrăsnea-la să arăt operele mele la nimeni până ac-um. La Dumneata am venit de șase ori, dar numai până la ușă. Mă gândeam: să intru, să nu intru, scoboram scările și ie-șiam din nou în stradă. Azi, e-a șaptea cară și m'am decis în sfârșit să intru. Vă rog să le citiți și să-mi raportați dacă e sau nu e ceva de capul lor. Eu plec. S'a dus în provincie la Cercul lui de Recruta-re și de-acolo a început să-mi scrie. Se plân-gea că nu poate veni în București fiind bol-nav și mă ruga să-i răspund, spunându-i în acelaș timp și părerea asupra „opere-lor”.

Cum în aprecierile mele niciodată nu sunt drastic și gândindu-mă că e și bol-nav, părerea mea a fost mai mult decât indulgentă. Și acesta mi-a trimis peste

vreo șase luni două volume — roman și nuvele — având pe copertă indicația: „cu o prefață de d. Eugen Lovinescu”. Îmi re-produsese scrisoarea.

Dar în afară de oameni de felul ăsta, vin tineri foarte mulți. Studenți, elevi de liceu, băeți de prăvălie, meseriași... Poți să le închizi ușa? Poți să nu-i ascuți? Mulți, la părerea mea negativă, îmi ripo-ștează așa și pe dincolo. Și te ținzi la discuție până noaptea. Ce poți să faci?

FIECARE ARE UN DULAP...

În memoriile mele, făcând portretul unui scriitor, am consemnat și următo-are anecdote — dealtfel adevărate — și care luminează un se poate mai bine psi-hologia unor scriitori. Structura morală a poetului X e așa putea zice o dualitate... de inger și demon. Pe deoparte, de o can-doare și de o gingășie suavă în vorbă și gest, pe de alta, cum m'am convins mai pe urmă, de o perfidie drăcească. Îmi era din trecut, doi ani în șir venea aproape zilnic în casa și la masa mea. Dela o vreme, începui să răresc vizitele, până n'a mai venit deloc. După câțiva ani, nepotul lui, poetul Y, îmi prezintă un caet de ver-suri să i-l citească. Îl întreb ce e cu unchiul său, prietenul meu, de ce nu mai vine pela mine și din vorbă în vorbă, tânărul poet care înaintea de a trece pela mine luase și avisul lui, îmi spune într'un moment de naivitate: „Unchiul m'a trimis la D-voastră, dar mi-a șoptit în acelaș timp: Vezi, du-te, arată-i caetul, dar să fii cu oăgate de seamă: Lovinescu o să te in-vite la masă!”

— Nu-i așa că e ciudat? Va fi crezut oare că eu îl invitam în casă și la dejun dintr'un anume interes? Țineam mult să-l am în preajma mea? Dânsul luase felul meu curtenitor drept obiceiul cineștie că-ror scopuri. În casa și la cenaclul meu au venit și vor mai veni atâția scriitori. Să fie bineveniți, dar să se știe că n'am nici un interes să-i fac să mă caute.

Tot în legătură cu aceasta să-ți mai po-vestesc o altă anecdotă tot așa de edifi-catoare. Știam de ani de zile că poetul despre care ți-am vorbit șade în gazdă la unul dintre actualii miniștri. Vezi, se mai găsește încă oameni cu stare și cu inimă cari pot pune la dispoziția unui poet o cameră gratis. Dela o vreme îmi spunea că o să se mute în curând. După alt an, cerându-i noua adresă, am căpatat acelaș răspuns. Acum vreo trei ani, pierzându-i urma și întâlnindu-l din nou mi-a spus că se va muta de-acum neapărat, deoarece fiul proprietarului a crescut mare, vrea să nu incomodeze și că trebuie să plece.

Anul acesta îl întâlnește iarăși. Ei, unde stai acum?

— Apoi, tot acolo.

— Era vorba să te muți neapărat.

— Să mă mut neapărat?

— Da — nu știu când îmi spuneai?

— Mîndă. Dar, nu mă mut.

— ??? ? ! !

— Nu, nu, nu mă pot muta. Între alte

bagaje pe care mi le-am adus în camera aceea este și un dulap în care ministrul și-a pus o parte din cărți. Dacă plec eu și iau dulapul, unde mai pune cărțile? Știi Dumnezeu cât costă astăzi un dulap? !!! ???

Când am auzit asta, am pus-o în legătură cu povăța ce dăduse nepotului: „Vezi c'o să te oprească la masă” și mi-am făcut socoteala că și-aceea era un fel de... dulap.

Dela o vreme am văzut că unul dintre cei mai vechi amici ai mei, sburătorist statornic, nu mă mai onorează cu prezența. Nu mi-am putut explica lipsa, până zilele trecute când poetul, să-i zicem tot X, printr-o relație care nu era în definitiv o trădare, îmi aduce la cunoștință anumite lucruri, spunându-mi în același timp că talentatul absenteist ar spune pe ici pe colea că eu sunt creația lui! Că dacă am fost ridicat până la înălțimea lui Ibrăileanu de pildă, trebuie să-i mulțumesc lui! Cașicum activitatea mea critică de 20 de ani și nici cele 40 de volume scrise n'ar fi contribuit cu nimic la ascensiunea mea până la umerii d-lui Ibrăileanu! Dar mi-am zis: „Șta e un fel de chestie cu dulap.

Nu mai vorbesc de un alt scriitor care tot așa pretinde că prin diferitele notițe ce-a publicat despre mine n'a impus și că ar trebui să-i fiu recunoscător. Șaici tot un dulap. Barin, un tânăr scriitor care-a scos toamna trecută o revistă mi-a spus-o 'n față: „Ei, Domnule Lovinescu, vrei să te lansez?”

— Cum să mă lansez! Dumnezeu pe mine? — L-am întrebat.

— Bine. Să-mi dai un răspuns la o anchetă pe care am întreprins-o într-o gazetă.

Șta e tot dulap, și încă dulap cu ușile date de perete.

Cum vezi, eu sunt creația atâtor scriitori! Te pomenești că și Dumnezeu, chestionându-mă azi, măine poimăine o să pretinzi că m'ai lansat.

NAȘTEREA SBURĂTORULUI

— E o vorbă: origina Convorbirilor literare se pierde în noaptea timpurilor. Cam aceleași lucru aș putea spune despre *Cercul Sburătorului* care a luat naștere acum 11 ani. Eu scoteam, dac'o cunoști, publicația aceea „Lectură pentru toți”, până, odată, mă 'ntâlneam cu Benvenisti, și 'mi spune că Rebreanu, Minulescu și Corneliu Moldovan vor să scoată în editura Alcalay o revistă. Dar ce fel de oameni or fi ăștia — 'mi spune Benvenisti — nu știu: când vin împreună la mine, sunt entuziasmați, ead de acord în toate, dar cum vine unul singur, îmi pierd orice iluzie despre ei. Depildă, Moldovanu 'mi spune că eu Minulescu mi-am găsit eu să scot revista? Minulescu, tot așa: eu Moldovanu Domnule vrei să-ți bagi în cărd? Ți s'a urit eu binele? Vrei să dai faliment? Rebreanu, săracu, e băiat bun — el nu vrea decât ca să scoatem revista. N-ai vrea s'o scoți cu Rebreanu Dumnezeu?

Și în împrejurările acestea a apărut *Sburătorul*, eu fiind director și Rebreanu secretar de redacție. Numele aparține lui Minulescu.

REVIZUIREA CONSTINTELOR

— Mersul evolutiv al activității mele ar părea unora ciudat. Am început cu critica estetică pentruca la un moment dat

să-i judec pe scriitorii după un criteriu național, moral și social.

Accasta a fost în epoca neutralității când o parte dintre scriitorii noștri de seamă se dedau unui trafic moral fără precedent, când interesele naționale dictau tocmai din parte-le o atitudine patriotică mai presus de orice.

După războiu, când idealul nostru a fost împlinit când astfel de preocupări nu mai interesau, m'am retras în vechea atitudine estetică, contemplativă. Rolul criticului este, cred, să-l urmărească pe scriitor nu numai în acțiunile literare dar și în faptele lui în legătură cu neamul și societatea din care a ieșit.

Accasta ultimă preocupare a criticului devine un imperativ, atunci când marile interese ale țării sunt în joc. Depe urma acțiunii acesteia a mea din preajma războiului am avut multe neplăceri din partea nemților care au trimis să mă aresteze din prima zi a înapoierii mele în Capitală.

LITERATURA DE RĂZBOIU

Cea care a apărut în primii ani după încheierea păcii e o literatură scrisă *sur le vif*, memorialistică, — jurnal transcris când senzația era proaspătă. Acum, când sentimentele produse de războiu s'au refrigerat, scriitorul ia față de evenimentele o atitudine semina, rece, obiectivă. Dealtfel nici nu e nevoie să fi fost în tranșec. Rebreanu n'a fost pe front și totuși a scris „Pădurea Spânzuraților”.

TEATRUL RURAL

— Vrei să spui piese de teatru cu subiecte din viața țărănească. Nu afirm că țărănul nu poate fi material estetic, totuși e mai puțin apt unei creații superioare. Accasta, din cauza psihologiei lui simpliste. Operele literare mari au de fundament actul deliberării. Psihologia rurală e brută, nediferențiată. Decât un țărăn mai bine ia ca subiect un pantalonar care la fiecare acțiune are o deliberație. Evident, toată literatura semănătoristă e pitorească dar nu e psihologică. Toți prazatorii țărăniști au esuat când au încercat să facă psihologism. Sadoveanu, în mediul burghez, e lamentabil. Caragiale a dat în „Năpasta” o psihologie a țărănului, inexistentă — făcută. Așa încât, nu întrevăd prea mari sanse teatrului rustic chestiune scumpă dămitală.

CRIZA POEZIEI

— E drept, lirica trece azi printr'o criză. Ultimii ani nu ne-au mai adus sur-

priza niciunui poet nou. Ar fi bine dacă proza încă subiectivă ar mai înceta, gândind pentru o fază de obiectivare, dă pas poeziei.

POETUL VIITORULUI

— Il aștept dar nu-l întrevăd. Modele niștii, așa ziiși „trăsnii” au esuat în cercărilor lor. Sunt deja învechiți. Lipsă du-le apoi acel element durabil, universal, — sentimental, — peste câțiva ani nici nu vor mai exista. Asta e tragedia lor. Toate dadaismele și celelalte *isme* au naufragiat în sireniătate. Cu atât mai puține șanse vor avea la noi.

Limba franceză e istovită, uscată. Iovă Paul Valery n'a putut să-i dea o vigoare nouă. Limba noastră e încă în formație, așa că poetul viitorului va putea huzuri ea mult și eficece. Dovadă eazul lui A. Ghezi. Cine credea că după Eminescu n' mai veni un alt poet mare care să o lăsească într'un chip atât de original?

Mina de aur a limbii românești nu s' va epuiza încă 100 de ani, de aci înainte.

... DESPRE UNIVERSITATE

— Să nu mai vorbim. Două lucruri mi-au displicut întotdeauna: când mi se spune Eugen — eu iscălesc întotdeauna E. Lovinescu, așa că nu e vorbă de Eugen — și când aud de Universitate. Am fost doi ani docent universitar, după război mi s'au propus catedre la Iași și la Cluj. Știu că la noi se măsoară importanța individului și după funcția ce îndeplinește. Am avut întotdeauna oroare de atmosfera noastră universitară. N'aș fi putut suporta să fiu *propus*, să se referă asupra mea; timbrul și petiția aceea pe care trebuie s'o înaintezi pentru mine sunt lucruri odioase.

Da, întotdeauna cei mai buni prieteni ai mei mă plictisesc cu compasiuni de lașul acestee: tu, dragă care-ar fi trebuit să fii la Universitate: Mă plictisesc puțin și simplu!

Pendulele apusului poleiau aurul de pe coperta cărților din rafturi. D. Lovinescu și-a sters ochelarii aburiți de veră și a întors butonul electric. M'am ridicat când între timp se strecuraseră în salon patru noi musafiri, toți cu valizele la picioare. Erau, desigur, aspiranți la fala muzelor și veniseră din funduri de țară ca să m'au cupântul Muestrului.

N. CREVEDIA

Cumpărați tinerețe.

Lucrată după o formulă care există de 70 ani, Creme, Pudra și Săpunul Simon sunt pentru piele, admirabile binefaceri!

CRÈME SIMON

PARIS